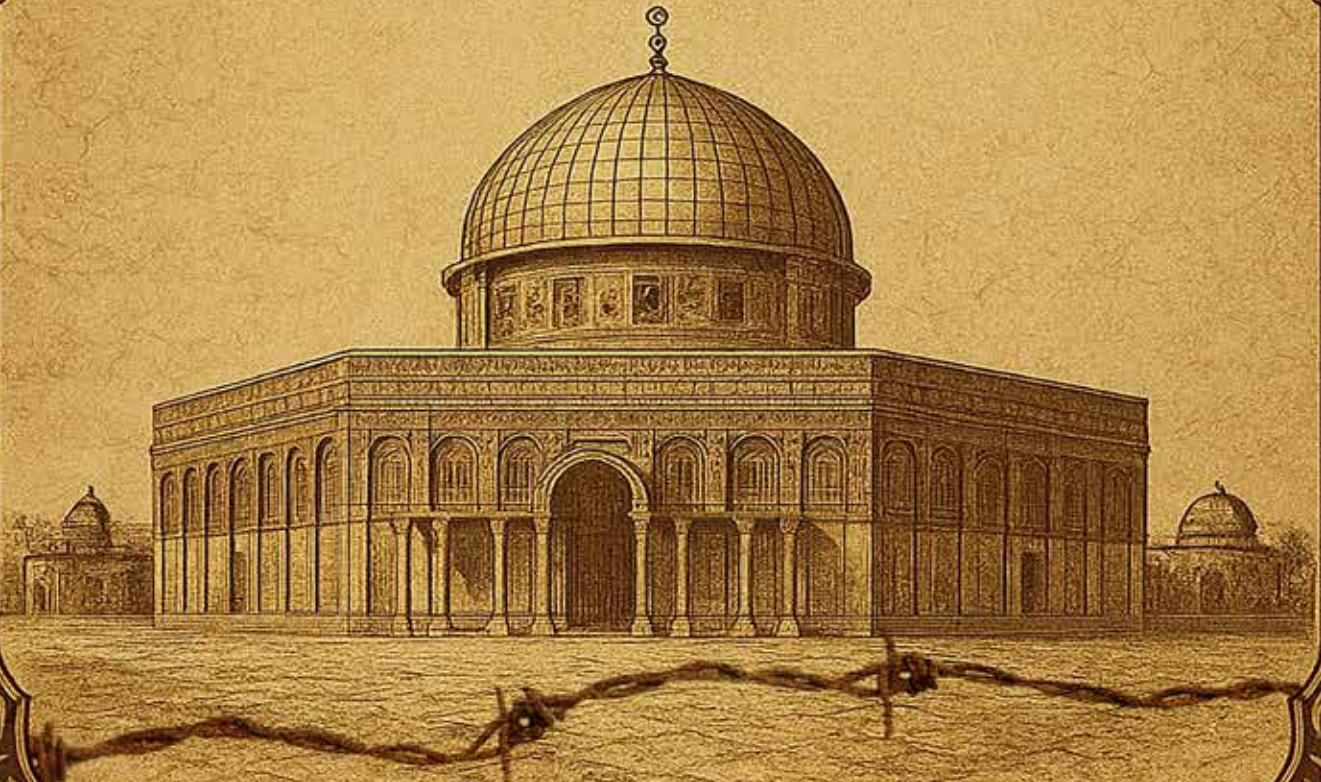

Yahudi İşgali Altındaki
**KUDÜS VE
FİLİSTİN'DE
OSMANLI VAKIF
MEDENİYETİ**

jenerik

önsöz

*Filistin bölgesini gösteren 1909 tarihli harita
Kaynak: İslam Ansiklopedisi*

Yahudi İşgali Altındaki
KUDÜS VE FİLİSTİN'DE
OSMANLI VAKIF MEDENİYETİ

İsmail Kahraman'ın Gazetecilik ve Belgeselcilik Hatıraları:

KUDÜS

Kudüs, İnsanlık tarihiyle başlayan dinlerin beşiği

Kudüs, İnsanlık tarihiyle başlayan mübarek şehir. Kudüs, İslamiyet'in, Yahudiliğin ve Yahudiliğin kutsal şehri. Kudüs, Müslümanların ilk kıblesi. Hz. İbrahim, İsmail, İhsak, Yakup ve Yusuf... Hz. Davud, Süleyman, Musa, Harun, İsa ve son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.). Kudüs, insanlık tarihiyle başlayan dinlerin beşiği. Kudüs, İnsanlık tarihiyle başlayan mübarek şehir. Kudüs, İslamiyet'in, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın kutsal şehri. Kudüs, Müslümanların ilk kıblesi. Hz. İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve Yusuf... Hz. Davud, Süleyman, Musa, Harun, İsa ve son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) ve adını bildiğimiz, bilemediğimiz daha nice peygamberin gelip geçtiği, mukaddes topraklar... Kudüs, Dünyanın merkezi kabul edilen mukaddes, masum ve mahzun şehir.

Kudüs, bir Peygamberler şehri. Peygamberler, Allah'ın mübarek kıldığı bu topraklarda görev yapmışlar. Resulü Ekrem sadece üç mescidi için yolculuk sıkıntısına katlanılabileceğini buyurmuş. Bunlardan ilki Mekke'de, Kâbe'nin yer aldığı Mescid-i Haram, ikincisi Medine'deki Mescid-i Nebvî ve üçüncüsü Mescid-i Aksa. Efendimizin Mirac yolculuğundaki ilk durağı olması bakımından da Kudüs ve Mescid-i Aksa ayrıca büyük önem arz ediyor.

Kudüs bize hiç de uzak değil. Elimizi uzattığımızda dokunabilecek kadar yakın. Ancak ne yazık ki iç dünyamızdan o kadar uzaklaştırmışız ki bu mukaddes beldeyi. Bugün Kudüs mahzun, boynu bükük, Kudüs kanadı kırık, biçare. Kopuk ve bölünmüş hayatlar hüküm sürüyor burada.

BELGESEL TADINDA KUDÜS YOLCULUĞU

Kudüs ve Filistin'e gazeteci ve belgeselci olarak ilk kez 1994 yılında Mısır'ın başkenti Kahire üzerinden gitmek için plan yapıyoruz. İstanbul'dan önce Mısıra gidiyoruz.

Mısır gezimizi tamamlayarak Kahire'den İsrail Hava yollarına ait El Al uçağına binerken İsrail vizemiz olmasına rağmen çok büyük sorunlar yaşıyoruz. Üç saate yakın İsrail polisi tarafından Kahire Hava Limanı'nda sorguya tabi tutuluyoruz. Başbakanlık basın yayın genel müdürlüğü tarafından aldığımız sarı Basın kartı sayesinde belgesel çekim kameramıza el konarak İsrail'e gitmek üzere kameramız olmadan uçağı binmemize izin veriliyor.

TÜRKİYE döndüğümüzde dönemin Dışişleri Bakanı Erdal İnönü'ye şikâyet dilekçesi yazarak Kahire Havalimanı'nda el konulan kameramız dönemin Kahire büyükelçisi daha sonra dışişleri bakanı da olan Merhum Yaşar Yakış tarafından Mısırlı yetkililerden alınarak bizlere gönderiliyor.

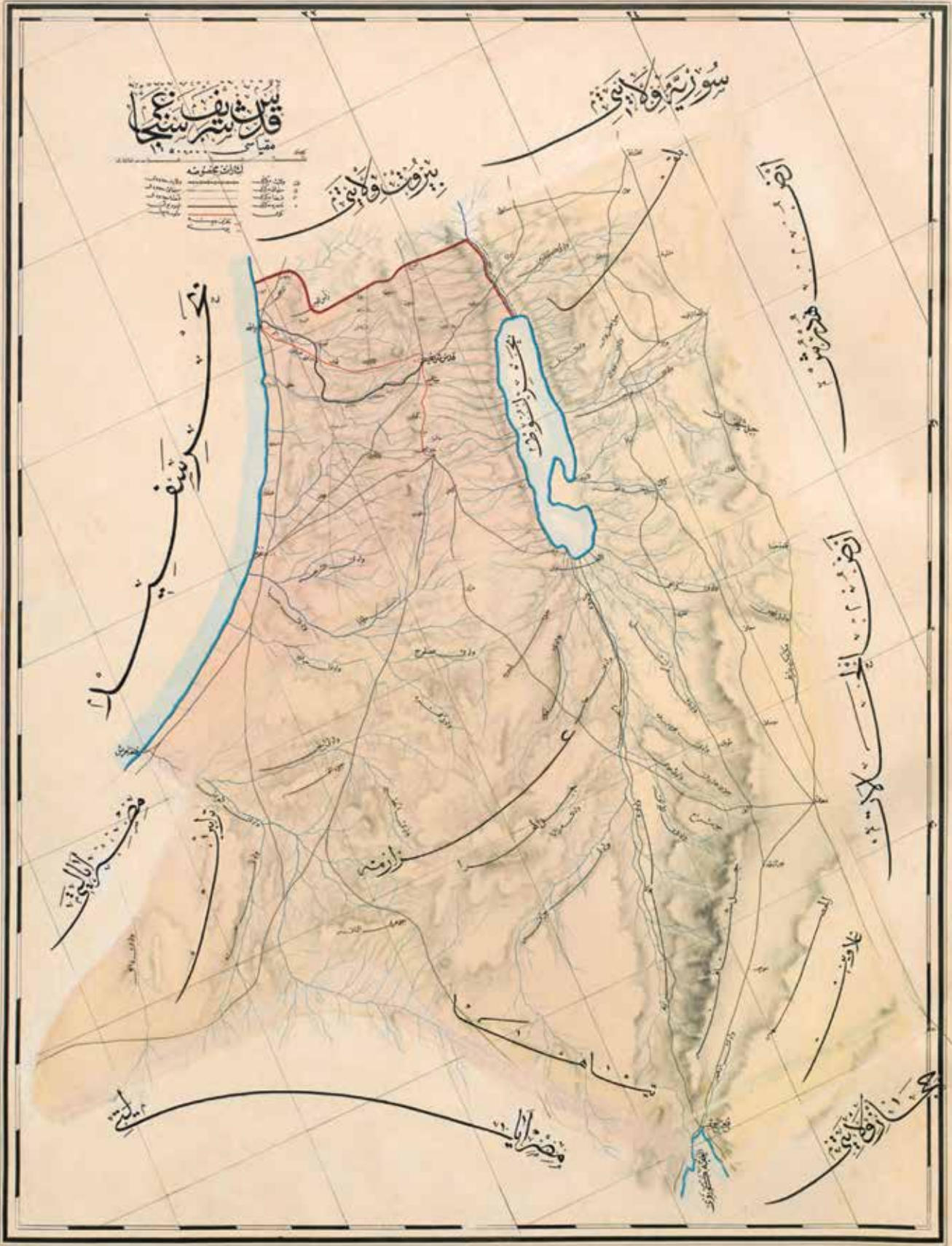
Kahire Hava Limanı'nda yaşadıklarımı hiç unutmuyorum karmaşık düşünceler içinde 45 dakikalık uçak yolculuğu ile İsrail'in başkenti Tel Aviv Ben Gurion Havalimanına iniyoruz. Hızlı bir şekilde pasaport ve polis kontrolünden geçerek İsrail'e giriş yapıyoruz daha sonra öğrendiğimize göre İsrail uçağı binmeden insanları sorguya tabi tutarak işi baştan çözüyor, istemedikleri kişileri vizeleri olsa da İsrail'e gidecek uçaklara almıyorlar.

KUDÜS VE MESCİDİ AKSA'DA BİR GÜN

1994 yılının güneşli bir ilkbahar günü Tel Aviv'den Kudüs'e gitmek üzere yola çıkıyoruz.

İsrail işgali altındaki Filistin toprakları mahzun. İslam medeniyetinin önemli merkezi bir çok tarihi Osmanlı Vakıf mirası olan Yafa şehri Tel Aviv'e hakim bir yerde. Bizlere adeta hoş geldin diyor. Biz önce Kudüs'e gideceğiz. Yafa'ya el sallayarak manevi tarihimizde önemli bir yere sahip mukaddes Kudüs yolcuğuna çıkıyoruz. Kudüs'e yaklaştığımızda bir heyecan sarıyor içimizi. Yavaş yavaş zaman tüneline girdiğimizi hissediyoruz. Kudüs bütün görkemi ve asaletiyle karşımızda. Bize göz kırpmıyor. Dağlar taşlar dile geliyor ve tarihi sokaklarında dolaşırken Kudüs kimi zaman ihtişamlı, kimi zaman hazin hayat hikayesini anlatıyor bizlere.

Filistin ve eski adıyla Şam bölgesinde yer alan en büyük şehirlerden birisi olan Kudüs'ün tarihi hakkında araştırma yapıyoruz. Şehrin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmiyor. Ancak tarihçiler bu mukaddes beldenin 6000 yıllık bir geçmişi olduğunu tahmin ediyor. Sahih İslam kaynaklarına başvurduğumuzda Kudüs'le ilgili şöyle bir hadisle karşılaşılıyor: Ebu Zer el-Gifari hazretleri peygamberimize **“Ey Allah'ın resulü dünyada ilk kurulan mescit hangisidir?”** diye soruyor. Peygamber Efendimiz **“mescidi haramdır”** buyuruyor. **“Daha sonra hangisidir”** diye sorduğunda Efendimiz **“Mescidi Aksa'dır”** diye cevap veriyor. Ebu Zer (r.a.), **“aralarında kaç yıl vardır?”** diye soruyor. Resulü Ekrem **“40 yıl”** diye cevap veriyor ve ekliyor: **“Namazı hangi camide idrak edersen onda namaz kul fazilet ondadır.”**

Kudüsü Şerif Sancağı Haritası

KUDÜS VE MESCİDİ AKSA

Böylesine kadim böylesine mukaddes bir belde olan Kudüs'ü ziyaret ediyoruz. Bir taraftan da tarihiyle ilgili araştırmamıza devam ediyoruz. Kudüs, tarih boyunca birçok devletin yönetimi altına girmiş. 7 defa el değiştirmiş. Bazı tarihi kaynaklara göre Arapların en eski kabilesi kabul edilen YABUSİLER milattan önce 5000 yıllarında bu şehri kurarak şehre YABUS adını vermişler. Milattan önce 1049 yılından itibaren şehir Yahudilerin eline geçmiş. Ve DAVUT ŞEHRİ olarak anılmaya başlanmış. Yahudileri şehirden çıkartan Farisiler, milattan önce 586 yılında şehre egemen olmuş. Milattan önce 332 yılında YUNANLILAR. Milattan önce 63 yılında da ROMALILAR şehirde hüküm sürmüş. Roma hükümdarı "Hadiryen" miladî üçüncü asırda şehre İLİYA KAPTULİNA adını vermiş. Milattan sonra 330 yılından itibaren Kudüs Bizanslıların yönetiminde üç asır kalmış. Ancak hiçbir zaman İslam medeniyetinde yaşadığı huzuru ve sükûnu bulamamış.

KUDÜS VE FİLİSTİN HZ.ÖMER'İN ADALETİNİ ARIYOR

Hicretin 14. yılı. Miladî 636 yılında Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in alem-i bekaya irtihalinden dört yıl sonra İslâm orduları, Suriye, Irak, Filistin ve Mısır cephesinde zaferden zafere koşuyordu. İslâm devletinin kuzeve doğru sınırlarının genişlemesiyle birlikte Müslümanlar Filistin topraklarına yöneldiler. Hz. Ebu Bekir (r.a.) Fi-

listin üzerine M. 633'te iki küçük birlik gönderdi. Bu birlikler önemli başarılar gösterdi. Daha sonra 634'te İslâm ordusunun Remle yakınlarında Bizans ordusuna karşı kazandığı zaferle Kudüs dışındaki bütün Filistin toprakları fethedildi. Nihayet Kudüs'ün fethi 638'de ikinci halife Hz. Ömer (r.a.) döneminde gerçekleşti. Bugün Hz. Ömer'in bıraktığı izler hala sınımsız.

Hz. Ömer (r.a.) Kudüs'e geldiğinde bu kapıdan yani Yafa Kapısı'ndan içeri girerek tam burada namaz kıldı ve namaz kıldığı yere bir camii inşa edildi. Bu cami Hz. Ömer Camii'dir. Harem-i Şerif'in dışında, 500 metre batıda yer alan Hz. Ömer camii bize Hz. Ömer'le ilgili çok manidar bir olayı da hatırlatıyor. Duygulanıyoruz. Ebu Ubeyde bin Cerrah komutasındaki İslâm orduları Kudüs'ü kuşatmış, şehrin düşeceğini anlayan patrik bir şartla teslim olabileceklerini belirtmişti. Anlaşmayı bizzat İslam ordusunun emiriyle gerçekleştirmek istiyordu. Ebu Ubeyde, "Emir benim. Buyurun şartları görüselim." deyince patrik "Hayır ordu komutanına değil, şehri bizzat devlet başkanınıza teslim edebilirim." diye ısrar ediyordu. Bunu haber alan Hz. Ömer, Medine'de yerine Hz. Ali'yi vekil tayin edip yola çıkmıştı.

İki yolcu... Sadece bir binekleri var. Bineğe sırayla biniyorlar. Kudüs'e doğru ilerliyorlar. Biri efendi, diğeri köle... Bu tepeye ulaşıyorlar. Hz. Ömer binekte, köle yürüyor. Efendi, nöbet sırasının bittiğini belirtmek için tekbir getiriyor. Tepe, hemen o gün, orada "Tekbir Dağı" adını alıyor ve hâlâ bu adla anılıyor. Binme sırası kölede. Köle itiraz ediyor. "**Köle bineğin üzerinde efendisi hayvanın yularını tutmuş vaziyette şehre girmek uygun olmaz. Bu da zaferimize gölge düşürür**" diyor. Adalet timsali Hz. Ömer, "**sıra seninse senindir**" diyor. Hıristiyan halk, şehirlerini teslim almaya gelen devlet başkanını karşılamak üzere Şam Kapısında toplanıyor. Başlarında Patrik Sophronius... Halk, köleyi hayvanın üstünde görünce saygılarını sunmak üzere önünde secdeye kapanıyorlar. Köle, elindeki asa ile onlara dürtüyor "Yazıklar olsun size..." diye haykırıyor. "**Allah'tan başkasına secde edilmez.**" Ve halka kendisinin köle, devlet başkanının yuları tutan kişi olduğunu söylüyor.

Patrik bir köşeye çekilip ağlamaya başlıyor. Hz. Ömer neden ağladığını soruyor. "**Saltanatı kaybettiğim için mi ağladığımı zannediyorsun? Allah'a and olsun ki bunun için ağlamıyorum. Sırf sizin hakimiyetinizin sonsuza dek kesintisiz devam edeceğini anladığım için ağlıyorum. Zira zulmün hakimiyeti bir andır. Adaletin hakimiyeti ise kıyamete kadardır. Ben sizi fethedip geçen, sonra yıllar içinde kaybolup giden bir yönetim zannetmiştim.**" diye cevap veriyor.

KUDÜS'TE İSLAM MEDENİYETİ TARİHİ VE HZ. ÖMER'İN FERMANI

Evet, bugün zulüm hakimiyetini sürdürüyor bu topraklarda. Müslüman gayri Müslim halk, İslam'ın adaleatine hasret. Kudüs sokaklarında dolaşırken Hz. Ömer'in fermanı kulaklarımızda çınıyor. Kudüs'ü fethettiğinde yayınladığı ferman.

“Bismillahirrahmanirrahim. Bu, Allah'ın kulu, Müminlerin Emiri Ömer bin Hat-tab'ın İlyā (Kudüs) halkına verdiği emandır. Bu emanı, canlarına, mallarına, kilise ve mabetlerine, hastalarına, sağlıklarına ve sair halka vermiştir. Kiliseleri Müslümanlarca kullanılmayacak ve yıkılmayacaktır. Kiliseden ve arsasından, Hıristiyanların haçından ve mallarından hiçbir şey eksiltilmeyecektir. Din değiştirmeleri için baskı yapılmayacak, hiçbiri bu uğurda zorlanmayacaktır. İlyā'da onlarla birlikte hiçbir Yahudi oturmayacaktır. İlyā halkı Medain halkı gibi cizye verecektir. Buradan ayrılarak Rum'a (Bizans) ve Lusut'a (Lusus) gitmekte serbestirler. Ayrılan kimse-nin canı ve malı gideceği yere varıncaya kadar güvendedir. Şehirde kalanlar da güvendedirler. İlyā halkından mabetlerini ve haçlarını bırakıp mallarıyla birlikte Rum'a gitmek isteyenlerin canları, malları ve haçları gidecekleri yere varıncaya kadar güvencededir. Falan savaştan önce, orada oturan herhangi bir kimse de, dilerse İlyā halkı gibi cizye vermek şartıyla orada kalabilir, dilerse Rum'a da gidebilir. Allah'ın ahdi ve Resulü'nün, halifelerin ve müminlerin zimmeti, üzerlerine düşen cizyeyi verdikleri sürece burada yazıldığı şekildedir.”

Hey gidi günler diyoruz. Nerden nereye... Bir zamanlar İslam medeniyetiyle huzur ve refah içinde yaşayan Kudüs bugün inim inim inliyor. Çatışmalar, sürgünler, gözyaşları, bölünmüş hayatlar...

Bu hazin duygular içerisinde Mescid-i Aksa'ya yöneliyoruz. Her taşında insanlık tarihinden izler bulduğumuz tarihi Kudüs şehrine girmeden önce doğu Kudüs'te kısa bir tur yapıyoruz. Sultan Süleyman Caddesi eski Kudüs'ün simgelerinden biri. Şam kapısından Zeytindağı'na giden caddenin adı. Kanuni'nin anısına Süleyman Caddesi deniliyor. Doğu Kudüs'ün önemli caddelerinden biri de Selahaddin Caddesi. Selahaddin Eyyubi'nin anısına bu

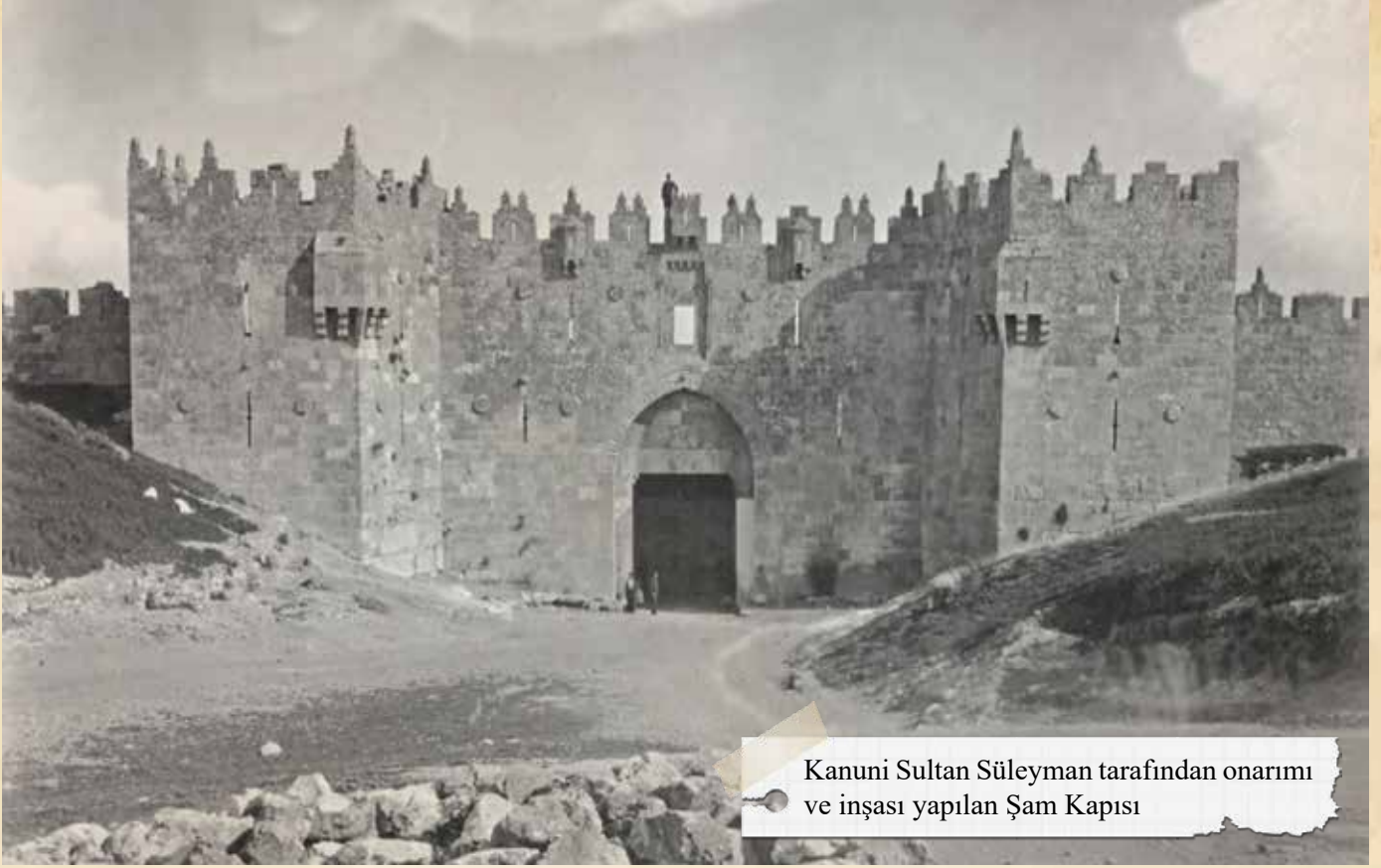

isim verilmiş. Her Kudüslünün hafızasında Selahaddin Eyyubi ismi büyük bir anlam ifade ediyor.

Eski Kudüs'ün etrafını çepeçevre saran Osmanlı surları çıkıyor karşımıza. Bu surların mimarları surların dibinde yatıyor. Ve işte şehrin Kanuni döneminde yapılan kapıları. İşte Altın Kapı... İşte Aslanlı Kapı... Bu kapının üzerindeki aslan kabartmaları dikkatimizi çekiyor. Bu kabartmalar Sultan Baybars'ın anısına yapılmış. İşte Davut kapısı. Üzerinde Altı Gün Savaşı'nın kurşun izleri hala duruyor. Bu da Hz. Ömer'in Kudüs'e girdiği kapı Yafa kapısı ve işte Şam kapısı. Kudüs'teki Osmanlı kapılarının en görkemlisi.

Kudüs surlarından eski Kudüs'e girmek için Doğu Kudüs'ün en hareketli kapısı Şam Kapısı'na geliyoruz. Burası modern zamanların cıvıl cıvıl Ortadoğulu havasını taşıyor hala. Seyyar satıcılar tezgahlarda sergilenen eşyalar.. Kapalı çarşılar ve dükkanlar.. Sokak ve caddeler adeta dinler geçidi gibi. Her dinden insanları görmek mümkün. Şam Kapısı ve etrafı Müslümanların yoğun olduğu bir bölge ve günün her saati farklı insan manzaralarıyla dolu. Bir kasetçi dükkanına giriyoruz. Arapça şarkılar bize eşlik ediyor. Kudüs'le ilgili tarihi kitap ve belgeler satın alıyoruz. Sergilediği malları satmaya çalışan bu insanlar aslında Kudüs'ün sosyo ekonomik yapısını gösteriyor.

Kalabalıkların arasında Şam kapısından giriyoruz. Bu kapıdan içeri girince gerçek Kudüs'e adım atmış oluyoruz. Dosdoğru ilerlediğimizde karşımıza mescidi aksa çıkıyor. Ama Mescidi Aksa'nın kapısına varmamız içeri girmemiz anlamına gelmiyor. Burada İsrail polisinden onay almamız gerek.

Kanuni Sultan Süleyman tarafından onarımı ve inşası yapılan Şam Kapısı

Hz. Ömer Minberi

H. Davut (a.s.) makamı

6000 YILLIK TARİH

İçeri adımımızı attığımızda zaman duruyor, bir anda 6000 yıllık tarihi bir geçmiş canlanıyor gözlerimizin önünde. Burası Ulul-Azm peygamberlerin hak ve hakikati insanlığa tebliğ ettiği mekanlar. Burası Davut Peygamberin mührünü taşa vurduğu ve lahuti sesiyle ruhlara hayat üflediği kutsal topraklar. Kuran'da bahsi geçen Süleyman Peygamberin Belkıs'ın tahtını getirme hadisesi burada gerçekleşti. Yine burada Süleyman Peygamber ilk mabedi yaptı. İbrahim Aleyhisselam bu topraklardan geçti. Hz. İsa burada kavmiyle mücadele etti. Burada kendinizi ayrı bir dünyada hissedersiniz. Dünyayla irtibatınız kesilir kendinizi bir mana aleminde bulursunuz. Dünya coğrafyasında yaşayan iki milyara yakın Müslüman bu mukaddes mekanı ziyaret etme arzusuyla yanıp tutuşur. Burası Harem-i Şerif. Kudüs'te yaşayan tüm Müslümanların buluşma yeri ayrıca. Bir sığınak bir özgürlük alanı bir varlık göstergesi. Genç ihtiyar kadın erkek her yaşta Kudüslü burada toplanır. Kudüs'ün nabzı burada atıyor.

HAREMİ ŞERİF MESCİDİ AKSA'DAYIZ

Mescidi Aksa ve Kubbetü's Sahra'nın çevrelediği haremî şerifin içindeyiz. İslam aleminin en kutsal ma-

betlerinden Mescidi Aksa karşımızda duruyor... 6 Osmanlı padişahının sürekli yenileyerek ayakta tuttuğu bu yapının bu günkü kubbesi 1752'de 3. Osman döneminde yaptırılmış.

Seyyahların Piri Evliya Çelebi'nin meşhur Seyahatnamesi'ni okuduğumuzda Mescid-i Aksa'yla ilgili şu bilgilere ulaşıyoruz:

“Mescid-i Aksa'ya 800 kişi hizmet etmektedir. Bu muazzam teşkilatı, Osmanlı devletinin serveti sağlamış. Dört mezhebin birer hatibi ve imamı vardır. Elli müezzini bulunur. Sair hizmet erbabını ona göre kıyas ediniz.”

Evliya Çelebi'nin verdiği bu bilgiler Osmanlı'nın bu mübarek mabede ne denli önem verdiğini bize gösteriyor.

İçeri giriyoruz. Mescidi Aksa'nın her köşesinde günün hemen her saatinde ders yapan vaaz dinleyen ibadet eden Müslümanlara rastlıyoruz. Çocuklar da bu manevi atmosferden payını alıyor. Yarım yamalak Arapçamızla çocuklarla sohbet ediyoruz.

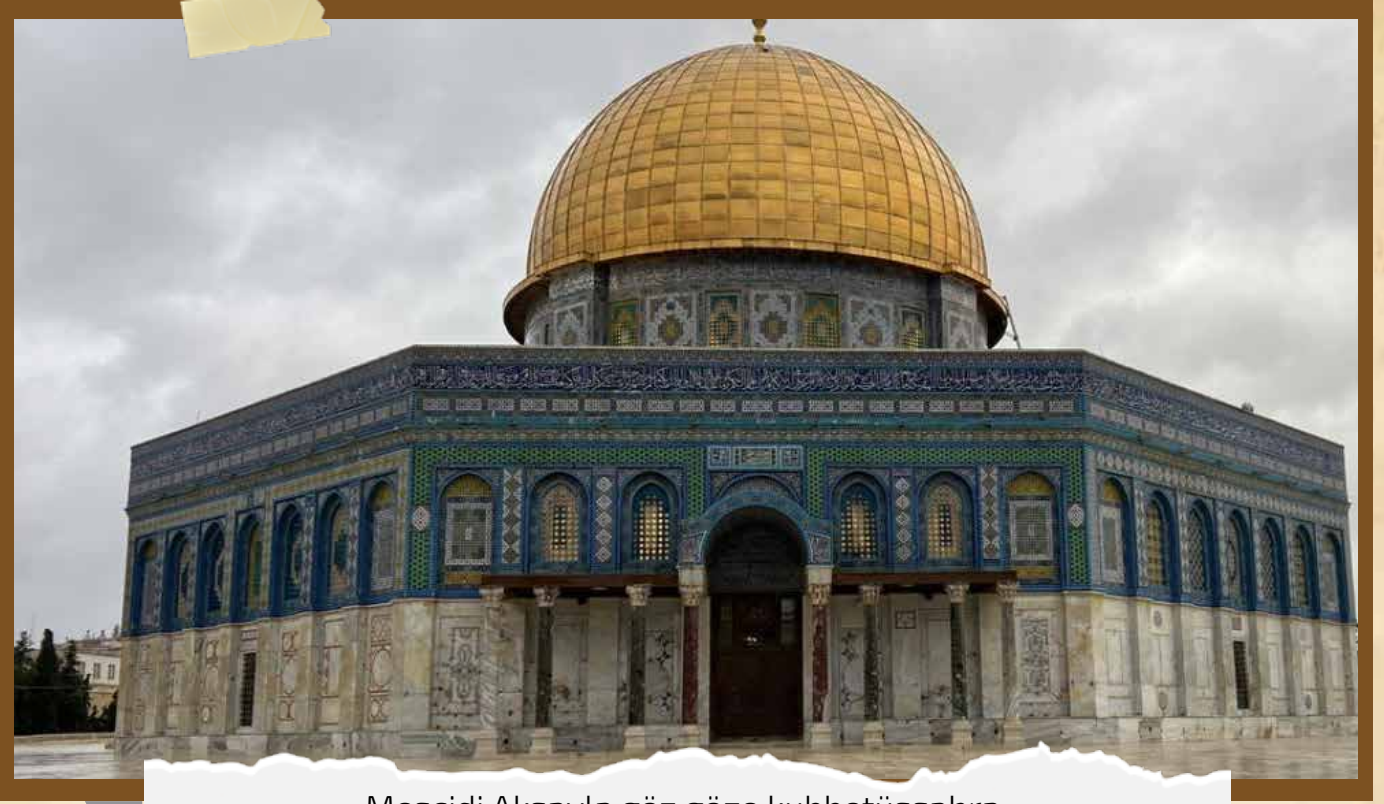
Camiinin minberi 1969 yılında Mescidi Aksa'ya düzenlenen saldırı sırasında yakılmış, yangında Selahaddin Eyyubi'den kalan ahşap minber kül olmuş. Onun yerine basit bir minber yerleştirilmiş.

Mescidi Aksa'nın orijinal temelleri şimdiki caminin birkaç kat altında. Süleyman peygamber dört bin yıl önce buraya muhteşem bir mabed yaptırmış. Bu mabedin temelleri üzerinde mescidi aksa yapılmış.

Mescidi Aksa'nın alt kısmındaki Eski Mescid'e iniyoruz. Buraya eski Mescidi Aksa diyorlar. Zaman duruyor ve kendimizi bir anda binlerce yıl ötede hissediyoruz. Binlerce yıl önce konulan temel taş kolonlar yavaş yavaş erimeye başlamış. Osmanlılar döneminde taş kolonların yıkılmaması için etrafı beton direklerle çevrilmiş.

İsrail hükümeti, Yahudiler için kutsal sayılan Süleyman Mabedi'nin temellerini bulmak için tüneller kazıyor. Mescidi Aksa'nın altına doğru açılan tüneller bizi düşündürüyor.

İşte burası Peygamber efendimizin miraca çıkarırken bütün peygamberlere namaz kıldırıldığı yer. Camii görevlisiyle konuşuyoruz. Kadim mescitle ilgili önemli bilgiler veriyor bize. Eski Mescidi Aksa'nın bir kısmı bugün kütüphane olarak kullanılıyor.

Mescidi Aksayla göz göze kubbetüssahra..
KUDÜS'ÜN ALAMETİ FARİKASI KUBBETÜS SAHRA

Mescidi Aksa'nın tam karşısında, Kubbesi som altından yapılmış Kubbetü's Sahra'ya yöneliyoruz. Osmanlının sembolü çınar, ölümsüzlüğün sembolü selvi ve barışın sembolü zeytin ağaçlarının altından geçerek Kubbetü's Sahra'ya giriyoruz.

Peygamber efendimizin miraca yükseldiği kutsal kayayı çevreleyen kutsal yapı... Yedinci yüzyılda halife Abdülmelik tarafından yaptırılmış. Bugünkü görünümünü Kanuni döneminde almış. Kanuni bu kutsal mabedin dış yüzünü mermer ve çinilerle bezemiş. Çiniler İznik'ten gönderilmiş. Mavi, yeşil ve sarıyla karışık bu çiniler binaya bugünkü özelliğini veriyor. Yapıya ayrı bir güzellik kazandıran ve Kanuni tarafından yaptırılan mermer kaplamalar göz dolduruyor.

Binanın üst kısmını saran bir kitabe görüyoruz. Kitabe kuşağı renkli sır tekniğiyle yapılmış. Kuşak Kanuni'nin ismini taşıyor. 1551 yılında yazılmış.

Ve içerde Hz. Muhammed (sav)'in miraca yükseldiği kutlu kaya. İçeri adımımızı attığımızda huşu dolu bir atmosferin içine giriyoruz. İşte Hacer-i muallak. "Asılı Duran Taş" anlamına gelen Hacer-i muallak, hicretten bir sene önce, Miladî 621 yılında Hz. Peygamber (sav)'in

üzerine basarak Miraç'a yükseldiği kayadır. Buraya gelenler elini bu kayaya sürüp efendimize olan hasretini giderir ve dua eder. Biz de bu kayaya el sürerek dua ediyoruz. Kayanın üstünü örten kubbe, harika süslemelerle bezenmiş. Burada dolaşırken Kur'an'daki miraçla ilgili ayeti hatırlıyoruz. "Bir kısım ayetlerimizi kendisine göstermek için, kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah Yücedir. Gerçekten O, işitendir, görendir." (İsra Suresi,1)

On bir basamak merdivenle kayanın altına iniyoruz. Aşağı indiğimizde namaz kılan ibadet edenlerle karşılaşırız. İçeriden tavana baktığımızda kayanın havada asılı olduğunu görüyoruz. Zaten bu yüzden Hacer-i Muallak olarak anılıyor. Burada insan tarifi imkansız duygulara kapılıyor. Rivayete göre Peygamber efendimiz tam burada namaz kılmış, rükudan kalktığı sırada taş efendimizin başına değmemesi için kendiliğinden yukarı doğru çekilmiş.

Altın kaplama kubbesiyle Kudüs fotoğraflarını süsleyen ve bugün pek çok kimse tarafından Mescid-i Aksa zannedilen üstü altın kaplı, sekiz köşeli bu yapı Kubbet-üs Sahra.

KUDÜS'TE OSMANLI VAKIF MEDENİYETİ

Bir dönem Kubbet-üs Sahra'yı Haçlılar ele geçirmiş. Burayı kiliseye çevirmişler. Daha sonra Selahaddin Eyyubi, Kudüs'ü fethettikten sonra burayı kilise olmaktan çıkararak, cami olarak ziyarete açmış. Bugünkü görünümüne ise Osmanlı padişahları tarafından birçok kez yapılan tamirat ve eklemelerle kavuşmuş. Kubbetü's Sahra başta Sultan I. Abdülhamid olmak üzere ikinci Mahmut Abdülaziz ve son olarak 1894 te II. Abdülhamid tarafından büyük masraflarla yenilenmiş.

Mescidi Aksa'nın avlusunda burada hüküm sürmüş hemen her hanedanın izine rastlıyoruz. Memluklerden Osmanlılara kadar... Bu zarif minber 1388 yılında inşa edilmiş. Yağmur duası için namaz kılınacağı vakit kullanılıyor. Mermer sütunları dikkat çekici. 1482 yılında yapılan bu Memluk şadırvanı Filistin'deki en orijinal şadırvan olarak kabul ediliyor. Bugün hala ayakta. Bu yuvarlak şadırvansa Eyyubilerin eseri. 1327 yılında Memlukler tarafından yenilenmiş. Avlunun dört bir tarafına serpiştirilen namazgâhlarsa her dönemin izlerini taşıyor ama çoğu Osmanlı eseri. Avluda bir köşe daha var ki Osmanlı su medeniyetinin en güzel örneklerinden biri sayılmalı. 1525 yılından kalma bu şadırvan Kudüs valisi Kasım Paşa tarafından yaptırılmış. Suyu yine bir Osmanlı eseri olan sultan havuzundan sağlanıyor. Sultan havuzu, Kanununin Kudüs'e kazandırdığı en önemli armağan..

Haremi şerifi bezeyen küçük yapıların hemen hepsinin Osmanlı'dan izler taşıdığını görüyoruz. Kubbetül Miraç, Kubbetün Nebi, Kubbetül Yusuf, Burhaneddin Minberi, Memlük Türk Sultanı Kayıtbay Vakfi sebili.

Bu şadırvan 16. yüzyıla ait Kasımpaşa Şadırvanı.. Ali Paşa namazgâhı 1637 yılında yapılmış. İşte Şeyh Bedir Namazgâhı ve Sebili. Kanuni Çeşmesi ve çeşmenin arka yüzünde yer alan namazgâhı. Bugün İslam eserleri müzesi olan bu Osmanlı medresesi buraya gelenlerin dikkatini çekiyor..

Ağlama Duvarı'nın olduğu yerdeyiz. Ağlama Duvarı olarak bilinen yer aslında Mescid-i Aksa'nın batı duvarı. Yahudiler, Süleyman Peygamberin yaptırdığı mabedin temel taşlarının bulunduğu yerdeki duvara yüz sürüp ağladıkları için buraya ağlama duvarı denmiş. Erkekler içeri başı açık giremiyor. Kadın ve erkekler için ayrı ayrı ibadet yerleri var. Yahudiler burada ilk defa kanuni döneminde ibadet etmeye başlamışlar. Daha önce Zeytindağı'nda ibadet ederken talepleri üzerine burada onlara yer verilmiş. Ancak 1967'den sonra alan genişletilerek açık sinagog haline getirildi. Burada bulunan bir Arap köyü tamamıyla ortadan kaldırıldı. Oysa Kanuni döneminde Zeytindağı'nda ibadet eden Yahudilere burada ibadet etmelerine müsaade eden Osmanlı'ydı. Yani Müslümanlar.

Kudüs Tren İstasyonu'nun açılışı

Haremi Şerif avlusuna su isalesinin açılış töreni

حرم شریف مذکور

حرم شریف ابراهیم

فدوی شریفہ بی دود راہ و مقام شریف مذکور

عقدہ بہ فریبندہ نظام سیدنا الغریب

موردہ شیخ محمد عثمان راہ و مقام

رباعہ عدویہ شریف

سلمان فارسی

ادھبیہ رسالہ شریف

مطالعہ مذکورہ حرم شریف راہ و مقام

سینا عفاکے شریف

جاریہ وجہ سید سید

نقشبندی کتب

بنام شریف نظام شریف

عہد آرمندہ ابو عبدہ لغویہ جامع و شریف

ما نفاہ صمدیہ

فنامہ انصافندہ کہ جامع عزم

بی دود، زبہ البغویہ جامع

فقد فایزہ و الجمل کتب راہ انصافندہ جامع

سوانہ جامع و شریف

عبادہ فریبندہ جامع

مولویہ جامع

منازہ الحمرا

بہ شرفہ جامع عزم

فدوی شریفہ بی دود مذکورہ جامع عزم

بی دود فریبندہ نسبی شریف

ایلیہ فریبندہ جامع شریف راہ و مقام

لبیہ فریبندہ کہ جامع شریف

بیرہ

بیتہ

ہامد

موردہ جامع ایلیہ و مقام

سینا فضل پشای مقام شریف

شیخ رسدہ

شیخ جامع

صافہ العارف

ماہ نقبہ شریف بی دود فریبندہ جامع عزم

بی دود راہ و مقام شریف نظام شریف

عقدہ نقبہ سیدنا عزم

والمعجم صواح شریف و اما فریبندہ اسد صیہ

OSMANLI DEVŞET ARŞIVİNDE YER ALAN KUDÜS'TEKİ TARİHÎ ESERLER LİSTESİ

Kudüs'te mescit, cami, türbe ve hayır eserleri gibi tarihi mekanların çevresine yabancılar tarafından bina yapılmaması için, tarihi yerlerin bir listesinin oluşturulması için yapılan çalışma.

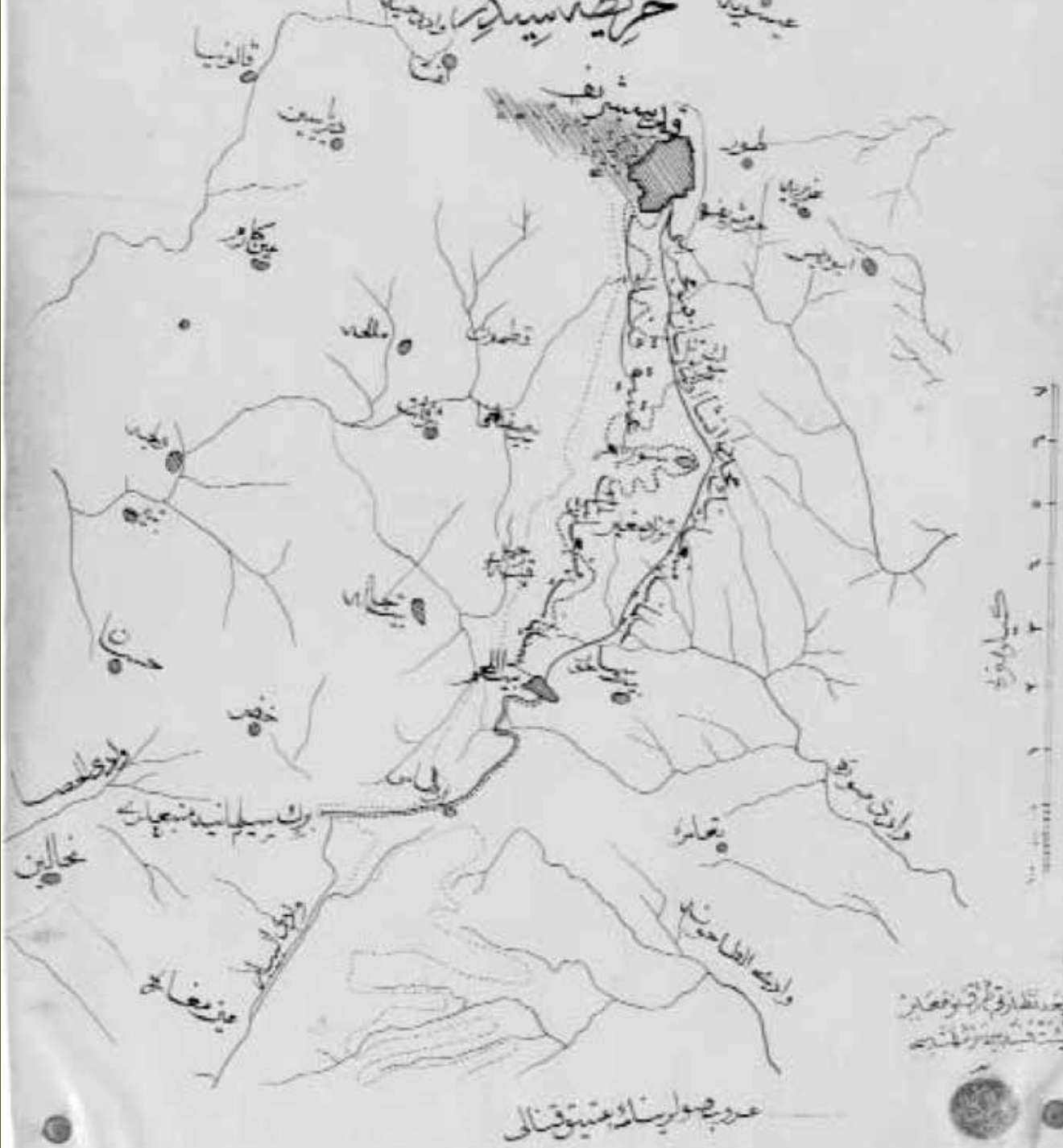
Harem-i Şerif-i Kudsî
Harem-i Şerif-i İbrahimî
Kudüs-i Şerif'de Benî Davud Zaviye ve Makam-ı Şerifleri
Kudüs-i Şerif'de Aziziye Karyesinde Makam-ı Seyyidina'l-Uzeyr
Kudüs-i Şerif'de Tûr'da Şeyh Mehmed Alemî Zaviye ve Makamı
Kudüs-i Şerif'de Tûr'da Rabia-i Adeviye Türbesi
Kudüs-i Şerif'de Tûr'da Süleyman Fârisî Türbesi
Kudüs-i Şerif'de Edhemiye ve Sâhire Kabristanı
Kudüs-i Şerif'de Menâriye Mahallesi'nde Harem-i Şerif'in Burak ciheti
Kudüs-i Şerif'de Seyyidinâ Ukkâşe Türbesi
Kudüs-i Şerif'de Cavalye ve Cesiye medreseleri
Kudüs-i Şerif'de Nakşibendî Tekkesi
Kudüs-i Şerif'de Benî Şemoil Makam-ı Şerifleri
Kudüs-i Şerif'de Ayn-ı Kârim'de Ebû Medyennü'l-gavs Cami ve Çeşmesi
Kudüs-i Şerif'de Hankâh-ı Salâhiye
Kudüs-i Şerif'de Kamâme ittisâlindeki Cami-i Ömerî
Kudüs-i Şerif'de Benî Davud kurbunda El-Yakubiye Camii
Kudüs-i Şerif'de kale karşısında ve İngiliz Kilisesi ittisâlinde cami
Kudüs-i Şerif'de Silvan Camii ve Çeşmesi
Kudüs-i Şerif'de Iseviye Karyesinde cami

Kudüs-i Şerif'de Mevleviye Camii
Kudüs-i Şerif'de Menâratü'l-Hamrâ
Kudüs-i Şerif'de Beytullahm'de Cami-i Ömerî
Kudüs-i Şerif'de Yehûd Mahallesi'nde Cami-i Ömerî
Kudüs-i Şerif'de Benî Davud kurbunda Münsî Türbesi
Kudüs-i Şerif'de Ertas Karyesinde cami-i Şerif ve Derk-i Süleymaniye
Kudüs-i Şerif'de Tayyibe Karyesindeki cami-i Şerif
Kudüs-i Şerif'de Bebre Karyesindeki cami-i Şerif
Kudüs-i Şerif'de Beyten Karyesindeki cami-i Şerif
Kudüs-i Şerif'de Abûd Karyesindeki cami-i Şerif
Remle'de Cami-i Ebyaz ve minares
i Remle'de Seyyidinâ Fadl bin Abbas Makam-ı Şerifleri
Remle'de Şeyh Reslan Makam-ı Şerifleri
Remle'de Şeyh Reyhan Makam-ı Şerifleri
Remle'de Huzeyfetü'l-Yemânî Makam-ı Şerifleri
Yafa Kazası'na tâbi Yehûdiye Karyesinde Yehuza aleyhisselâm Makam-ı Şerifleri
Remle civarında Benî Robil aleyhisselâm Makam-ı Şerifleri
Gazze Kazası'nda Seyyidinâ Haşim Makam-ı Şerifleri Ve bilumum cevâmi'-i Şerife ve âsâr-ı kadime-i Islâmiye.¹

1) Devlet Arşivleri. Osmanlı Belgelerinde Filistin, Sayfa 540

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَوْزَيْنِ بَرَكِ سَيْلَانِيَّةٍ مَبْجُولَةٍ فِي مَجْمُوعِ مَسِيرِ قَنَاةِ الدَّوْلَةِ وَأُولَئِكَ صُوقَانِكُ

خريطة سيدي

Osmanlı Devlet Arşivinde Süleymaniye membalarından Kudüs'e getirilen suyun haritası

KUDÜS'TE HAÇLI İŞGALİ VE KATLIAMI

İslam fethinden sonra Kudüs ve çevresi 1097'ye kadar sürekli Müslümanların hâkimiyetinde kaldı. 1097'de Haçlı ordularının kırk gün süren şiddetli kuşatmaları sonunda bu kutsal belde Hıristiyanların eline geçti. Haçlılar Kudüs'ü işgal ettikten sonra bir hafta süreyle şehirde katliam gerçekleştirdiler. Bu katliamda Müslümanlardan yetmiş bin kişi öldürüldü. Haçlı işgali yaklaşık doksan yıl sürdü. Bu işgale 1186 yılında Selahaddin Eyyubi son verdi. Haçlıların Kudüs üzerindeki ikinci hâkimiyetleri, bir ara Mısır hükümdarlığı yapan İsa el-Kâmil'in 1243'te Kudüs'ü, kendisine ve kardeşine yardımcı olan Bizans imparatoruna hediye etmesiyle gerçekleşti. Ancak bu hediye olayının üzerinden birkaç ay geçmeden Müslümanlar, Necmeddin el-Eyyubi'nin komutasında Kudüs'ü geri almayı başardılar.

Osmanlı Kudüs'e büyük önem verdi tarih boyunca. Yavuz Sultan Selim'in 1516'daki Mısır seferi sonrasında Kudüs ve Filistin Osmanlı devletine bağlandı. Osmanlılarla birlikte bu topraklarda kesintisiz 401 yıl süren Türk-İslam medeniyeti hüküm sürdü. Osmanlılar vakıflar kanalıyla eski dönemlerden kalan eserleri sürekli tamir ederek ayakta tuttu. Yeni yapılarla Kudüs'ü imar ve ihya ettiler. Kudüs seyahatimizde bugün bu eserlerin çoğunu görüyoruz.

Devlet-i Âli Osman'ın burada sağladığı barış ve güven atmosferi bugün yerini kaos ve kargaşaya bırakmasına rağmen burada yaşayanlar Osmanlı adaletini arıyor. Asırlar geçse de Osmanlı'nın tesis ettiği barış ve adalet insanların dilinde. Bugün Kudüs'te yaşayanlar Osmanlıdan övgüyle bahsediyor. Osmanlı padişahlarıyla ilgili özellikle Abdülhamit hanla ilgili övgü dolu sözler bize Osmanlı'nın hafızalarda silinmez izler bıraktığını gösteriyor.

Osmanlı devleti burada hâkimiyeti boyunca ırk, dil, din ayrımı gözetmeksizin adaletli bir yönetim izledi. Padişahlar bu mukaddes beldenin üç İlahi dine göre kutsal olduğunu göz önünde bulundurmuş, hâkimiyetleri altında bulunan insanlara saygı ve şefkatlerinin bir göstergesi olarak, Kudüs'ün Şam Kapısı'nda kale duvarındaki kitabeğe "Allah'tan başka İlah yoktur ve Hz. İbrahim de O'nun dostudur" ifadesini yazdırmışlar. Bugün bu mukaddes belde Osmanlı'nın bu adalet ve hoşgörüsüne muhtaç.

KUDÜS'TE OSMANLI VAKIF ESERLERİ HİZMET VERMEYE DEVAM EDİYOR

Kanuni Sultan Süleyman'ın Kudüs'e 40 milyon akçe, bugünkü rayiçle yaklaşık 1 trilyon 500 milyar lira vakfederek burayı bayındır kıldığını öğreniyoruz. Yaptırdığı eserlerden sadece çeşmelerin sayısı 18. İşte Sebil el silsile. Elvaad Kanuni Çeşmesi, Babel Nezir Çeşmesi, Kudüs Köprüsü üzerinde Sebil bil Kadis sultan...

Osmanlı eserleri bu kadarla sınırlı değil. İşte son şeklini Lala Mustafa Paşa'yla alan Kudüs kalesi ve kalenin girişinde Kanuni namazgâhı. Kale içinde bulunan Lala Mustafa Paşa Cami görülmeye değer. Caminin minaresinin 19. yüzyıldan bu yana Davut Kulesi adıyla anıldığını öğreniyoruz.

Zeytin Dağından Mescidi Aksa'ya inen yolu takip ediyoruz. Bu yolun Hristiyanlar açısından ayrı bir önemi var. Geleneğe göre Hz. İsa'nın hayatının son anları bu vadiye geçmiş. Hristiyanlar her yıl Hz. İsa'nın geçtiği yolları izleyerek hacı olurlar.

Burası Hristiyanlara göre Hz. İsa'nın çarmıha gerilmek üzere götürüldüğü yolda ilk defa yere düştüğü üçüncü yer. Bugün burada bir kilise var. Mezar kilisesi de Hz. İsa'nın çarmıha gerilip gömülü olduğuna inanılan yer. Hristiyanlar bu kilisenin içindeki mezarı ziyaret ederek hacı oluyor.

Kutsal kilisenin arka tarafında yer alan Hankah camiine giriyoruz. Burası Selahaddin Eyyubi'nin yaptırdığı bir camii. Orta çağ mimarisinin tüm özelliklerini koruyor. Ortadoğu'daki tüm Müslüman emirlikleri bir sancak altında birleştiren Selahaddin Eyyubi, 1187'deki Hittin Savaşı'nda tüm Haçlı Ordusunu bozguna uğrattı.

KUDÜS'Ü HAÇLI İŞGALİNDEN SELAHATTİN EYYÜBİ KURTARDI

Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'nın hemen ardından Peygamberimizin miraca yükseldiği gecede Kudüs'e girerek 88 yıl Haçlı işgalinde kalan şehri işgalden kurtardı. Haçlılar, 88 yıl önce Kudüs'ü aldıklarında tüm Müslümanları katletmişlerdi ve bu yüzden bu sefer de Selahaddin Eyyubi'nin aynı vahşeti kendilerine yapacağını korkuyla bekliyorlardı. Oysa Selahaddin Eyyubi, kentteki Hristiyanların hiç birine dokunmadı. İşte Hankah Camii bize Selahaddin Eyyubi'yi anlatıyor...

Şimdi de Kudüs yakınlarındaki Beytullahim'e gidiyoruz. Hristiyanlarca kutsal kabul edilen bir başka mekân. Hz. İsa'nın burada doğduğuna inanılıyor. Doğuş Kilisesi yapılmış buraya. Beytullahim, Filistin yönetiminde. Şehir nüfusunun üçte biri Hristiyanlardan oluşuyor. Nativiti Meydanı'nın tam karşısında Hz. Ömer Camiiyle göz göze geliyoruz. Hristiyanların kutsal mekânıyla camii aynı alanı paylaşıyor. Bu yapının içinde Hz. Davud'un mezarının olduğuna inanılıyor.

KUDÜS VE FİLİSTİNDE İNGİLİZ İŞGALİ

Kudüs bugün tarihinin en çelişkili dönemini yaşıyor. Kudüs'ün yakın tarihini araştırıyoruz. Şehir, 1918 İngiliz işgaline kadar Osmanlı yönetimindeydi. İngilizlerin 1918'de Filistin topraklarını işgal etmeleri ne yazık ki zamanın Mekke şerifi ve bugünkü Ürdün krallığının kurucusu Şerif Hüseyin'in yardımıyla oldu. İngiliz dışişleri bakanı Artur Belfur tarafından 1917'de Filistin toprakları üzerinde bir Yahudi devleti kurulacağı yolunda bir deklarasyon yayımlandı. Çok geçmeden İngilizler Filistin topraklarını işgal ettiler.

İngiliz işgali 24 Temmuz 1922 tarihinde bugünkü Birleşmiş Milletler konumunda olan Milletler Cemiyeti tarafından onaylandı ve Filistin toprakları resmen İngilizlerin vesayetine verildi. İngiliz işgalinden sonra Yahudilerin Filistin topraklarına göçü de hızlandı. İşgal yönetimi Yahudilerin bu topraklara yerleşebilmeleri için her türlü imkânı hazırlıyordu. Bunun yanı sıra işgalle birlikte katliamlar, sürgünler ve haksızlıklar da başladı. Bugün burada yaşayan Müslümanların yüzlerinde acı dolu ifadeler görüyoruz.

İngiliz işgalciler bir yandan Müslümanları öldürerek mülklerini ellerinden alırken diğer yandan Yahudilerin bu topraklardan mülk edinmelerini ve yerleşmelerini kolaylaştırıyordu. Filistinli Müslümanlar işgal yönetimine ve Yahudi göçüne karşı mücadele ettiler. Yahudi göçüne karşı gerçekleştirilen en geniş çaplı hareket 15 Nisan 1936'da Kudüs müftüsü Emin el-Huseyni'nin öncülüğünde başlatılan genel grevdir. Altı ay süren grevden sonra Yahudi göçünü durdurma sözü veren İngilizler daha sonra sözlerinden döndüler. Grevde öncülük edenleri de ya öldürdü, ya sürgün etti, ya da hapse attılar. İngilizler yerlerine Yahudileri bırakarak 1947'de Filistin'den çekilmeye başladılar. Bunun hemen arkasından Yahudiler kendi devletlerini kurabilmek için bir iç çatışma başlattılar

FİLİSTİN VE KUDÜS'TE YAHUDİ DEVLETİ NASIL KURULDU?

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1947'de Filistin topraklarının Araplarla Yahudiler arasında paylaşılmasına dair bir karar aldı. 181 sayılı bu karar Filistin topraklarının % 55'ini ve verimli kısımlarını Yahudilere, genellikle verimsiz ve çölden ibaret % 45'ini de Araplara veriyordu. Yahudilerin çıkardıkları tedhiş olayları ve iç savaş sebebiyle İngilizler 1948'de Filistin topraklarından tamamen çekildiler. Bunun ardından Yahudiler, BM'in kendilerine verdiği toprakların üçte biri oranında daha toprak işgal ederek 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kuruluş deklarasyonunu yayınladılar.

Evet, her şey 14 Mayıs 1948'de başladı. İsrail o gün bağımsızlığını ilan ederek Ortadoğu'da sonu gelmeyecek gibi görünen çatışmayı ateşlemiş oldu. Osmanlı'nın Kudüs'ten çekildiği 1917 tarihine kadar bölgenin yaşadığı en uzun barış dönemi bitmişti. Bu mukaddes belde büyük savaflara sahne oluyordu. Osmanlı'yı bölgeden çıkarmak isteyen İngilizler sinsi ve gizli planlarla Osmanlı'yı Filistin topraklarından çıkarıyordu. 1. Cihan Harbi'nin en şiddetli mücadelelerinden birisi de Sina ve Filistin cephelerinde yaşanıyordu. Kudüs'ü hakim Zeytin Dağı'ndaki Osmanlı karargah merkezi Filistin toprakları ve Kudüs'ü İngilizlere teslim etmemek için direniyordu. Ancak 401 yıllık adaletli bir yönetimin sonu gelmiş ve cephelerdeki mağlubiyet Filistin'de sonun başlangıcı olmuştu. Filistin ve Sina cephesi mağlubiyeti Osmanlı'yı derinden yaralamış ve 5200 Mehmetçik bu bölgede toprağın kara bağrına düşmüştü.

Filistin, Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında Osmanlı topraklarına katılmış ve 1. Dünya Savaşı sonrasında kaybedildiği 1918 tarihine kadar 4 asır Osmanlı hâkimiyeti altında kalmıştır. Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler asırlarca Osmanlı hakimiyeti sona erene dek burada barış ve huzur içinde yaşamışlardır

1947 yılında Filistin limanına varan ve Aliyah Bet adlı göç hareketi kapsamındaki 4 bin 500 Yahudi sığınmacıyı taşıyan Theodor Herzl isimli gemi.

1947 yılında İngiliz himayesi altında bulunan Filistin topraklarına varan gemideki insanların "Almanlar ailelerimizi ve evlerimizi yok etti, siz de umutlarımızı yok etmeyin" anlamına gelen bir pankart taşıdığı görülüyor.

KUDÜS VE FİLİSTİN'DE İSRAİL KATLIAMI

Yaşanan kavgalar verilen tüm mücadeleler onun içindi çünkü. 1967 yılında İsrail'in doğu Kudüs'ü işgaliyle başlayan süreç şehrin bin yılı aşan barış sürecine çoğulcu yapısına son verdi adeta. Osmanlı yönetiminde Yahudi Hristiyan ve Müslümanların iç içe yaşadığı bu kutsal şehirde kutsal çığnemişti adeta.

Filistinlilere yapılan zulüm ve işkencelerin yanı sıra İsrail'in henüz elli sekiz yıllık ömründe altı büyük savaş bulunuyor. Bunların birincisi 1948'de İsrail'in kuruluşuyla birlikte patlak veren savaş, ikincisi 1956'da bu ülkenin Fransa ve İngiltere'nin desteğiyle Mısır'a karşı açtığı savaş, üçüncüsü 1967'de ABD desteğinde Mısır, Suriye ve Ürdün'e karşı gerçekleştirilen savaş, dördüncüsü 1968'de Ürdün'e saldırı, beşincisi 1973'te İsrail tarafından başlatılan Arap - İsrail savaşı altıncısı da 1982 Lübnan işgalidir. Bu ülkenin tek taraflı olarak komşularına karşı saldırılar da eklenince İsrail'in savaşız bir gününün geçmediğini görüyoruz.

Buna karşın Filistin halkı da sürekli bir bağımsızlık mücadelesi verdi. En geniş çaplı mücadele 8 Aralık 1987'de Filistin İslâmi Direniş Hareketi'nin öncülüğünde başlatılan intifadadır. İsrail'in intifadayı durdurmak için başvurduğu uygulamaların hiçbirisi sonuç vermedi. Bunun üzerine gerçekte Filistin halkını temsil etmeyen

bazı kişileri karşısına alarak onlarla barış görüşmeleri yapmaya başladı. Filistin meselesinin barış yoluyla bir çözüme kavuşturulması için görüşmelere 1991 Ekim'inde İspanya'nın başkenti Madrid'de başlandı. 1992'de de devam edildi. Ancak bütün yıl boyunca aralıklı olarak değişik yerlerde gerçekleştirilen barış görüşmelerinden herhangi bir sonuç alınmadı.

13 Eylül 1993 tarihinde Gazze ve Eriha'ya özerklik verilmesine dair bir anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre Filistin topraklarının % 5'inden daha az bir kısmında İsrail yönetimi kontrolünde ve yerel hizmetleri yürütme ve iç güvenliği sağlama dışında hiç bir yetkiye sahip olmayan bir özerk yönetim kurulacak buna karşılık İsrail'in kalan Filistin toprakları üzerindeki hâkimiyeti resmen tanınmış olacaktı. Anlaşma İsrail kuvvetlerinin 15 Ocak 1994'ten itibaren Filistin topraklarından çekilmesini gerektiriyordu. Ancak İsrail daha sonra bazı pürüzler ortaya çıkararak çekilmeyi geciktirdi. Sonra pürüzler İsrail'in lehine giderildi ve çekilme işlemi ancak Mayıs 1994'ten itibaren başladı. Ancak bölgedeki gergin atmosfer, acı ve ıstıraplı günler hala devam ediyor. Filistin'de karşılaştığımız her Müslüman bu toprakların Osmanlı adaletine muhtaç olduğunu söylüyor. Ve Osmanlıya olan özlemlerini dile getiriyor.

Kudüs'te Osmanlı Kışlası

Gazgede Osmanlı Askerleri

FİLİSTİN VE KUDÜS'TE OSMANLI ŞEHİTLİKLERİNİ ZİYARET EDİYORUZ

Bugün Filistin ve çevresinde binlerce askerimiz yatıyor. Onların adına ne bir mezar taşı, ne de bir iz var. Onları temsil eden birkaç anıt sadece. Filistin'de Gazze'de, Şeria vadisinde, Şam'da ve Beyrut'ta savaştan hemen sonra Türk askerleri için anıt şehitlikler yapılmış. Filistin'in her köşesi Türk kanıyla sulandığı halde ne yazık ki bugün bu topraklardaki şehitlerimize sahip çıkamamışız. Oysa Müttefikimiz Almanya ve Avusturyalıların düzenli yapılmış anıt ve mezarlıkları bulunuyor.

FİLİSTİN'DE TÜRK HAVA ŞEHİTLİĞİ

Filistin ve Kudüs bölgesinde yaptığımız araştırmada 1914 yılında ilk uzun menzilli uçuşu gerçekleştiren Türk pilotları Fethi ve Naci Beyler adına yapılmış anıtı ziyaret etmek için Golan Tepeleri eteğindeki Tiberya bölgesine gidiyoruz. Yapılan anıtı güçlükle bulabiliyoruz. İlk kahraman Türk hava şehitlerini şükran ve minnetle yad ediyoruz. Bugün adlarına Tiberya Gölü sahilinde anıt dikilen Fethi ve Naci beylerin mezarları Şam Emevi Camii bahçesinde ünlü Kudüs Fatihi Selahaddin Eyyubi'nin Türbesinin yanı başında bulunuyor.

Rengârenk çiçekler ve muz bahçeleri arasında ilk Türk hava şehitleri anıtımızı şanlı geçmişiyle baş başa bırakarak Filistin bölgesindeki şehitliklerimizi aramaya devam ediyoruz. İşte Kudüs Zeytin Dağı Türk Şehitliği'ndeyiz.

Zeytin Dağı, Kudüs'te Cemal Paşa komutasındaki Osmanlı Ordusu karargâh merkezinin kurulduğu yer. 2550 şehidimiz anısına yapılan bu Şehitlikte, sadece üç şehit mezarı bulunuyor. Ayrıca, 1'inci Dünya Harbi esnasında Filistin Cephesi'nde ölen bir kısım isimleri bilinmeyen şehitlerimizin kemikleri de toplanarak kabirleri

şimdiki yerine nakledilmiş. Şehitlik Türkiye'nin Tel Aviv Askeri Ataşeliği tarafından korunuyor. Şehitliğimizi ziyaret ederek kahraman Mehmetçiğin ruhuna Fatihalar okuyor bir başka şehitliğe yöneliyoruz. O da RAMLE TÜRK ŞEHİTLİĞİ.

Bu şehitliğin 1.Dünya Harbi'nde Kudüs civarında şehit düşen askerlerimize ait olduğunu öğreniyoruz. Kayıtlardan edindiğimiz bilgiye göre 3. ve 6. Kolordularımız Kudüs civarında yapılan muharebelere katılmış ve yaklaşık 3000 şehit vermiş. Bu şehitlik onların anısına yapılmış.

Ve Gazze Şehitliği'ndeyiz.. GAZZE TÜRK ŞEHİTLİĞİ 1. Dünya Harbi'nde Gazze cephesinde şehit olan askerlerimize ait. 184 şehidimizin anısına yapılan şehitlik Telaviv Askeri Ataşeliği tarafından korunuyor. En derin duygularla bu şehitliği de ziyaret ederken HİNT HARP MEZARLIĞI'na gidiyoruz. Kudüs-Talpia'da olan şehitlik yine 1. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybetmiş olan Hint ve Türk askerleri için yaptırılmış. Şehitlikte 290 Mehmetçik bulunuyor. Buradan ayrılırken şehitlerimizi dua minnet ve şükranla yad ediyor ruhlarına Fatihalar okuyoruz.

İşte Sina ve Filistin cephelerindeki binlerce şehidimizin akan kanı, bu bölgelerin dünya barışı için ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Osmanlı buradan çekildikten sonra huzursuzluklar artarak devam etti. Osmanlı dan sonra bölge dünyanın en uzak köşelerinde bile çatışma ve siyasal gerilimlerle anılacaktı. Ve bir de yüzlerce yıllık yurtlarından kovulan muhacir durumuna düşen Filistinliler.. Vaat edilmiş topraklara yüzbinlerin gözyaşı feda edilmişti. Bu gerilimin bölünmüşlüğü en yoğun yaşandığı yer işte burası Kudüs

KUDÜS VE MESCİDİ AKSA'YA VEDA EDERKEN

Kudüs'ten ve Mescidi Aksa'dan ayrılırken aklımız hala Kudüs'te. Uzaklaştıkça içimizdeki hüznün bütün benliğimizi sarıyor. Bir şeyler yapamamanın ıstırabı içinde yine Osmanlıyı ve burada hüküm sürmüş İslam medeniyetini hatırlıyoruz ve "Hey gidi günler" diyoruz. Nereden nereye.

Hüznümüzü biraz olsun dindirmek isterken İbrahim Peygamberin adıyla anılan Kudüs'ün güneyinde El-Halil kentine yöneliyoruz. Burası binlerce yıllık kadim bir belde.. Hüznümüzü bu Peygamber şehrinde dindirmek isterken bir kat daha artıyor. El Halil şehri Yahudi yerleşimciler tarafından adeta kuşatılmış. Yan yana zoraki yaşanan farklı dünyalar ruhumuzda derin izler bırakıyor.

İşte El Halil Camii yani Hz. İbrahim Camii. Boynu bükük, mahzun. Burada kadim zamanlardan bir esinti hissediyoruz. Bu mabet 1994 yılından itibaren Yahudiler tarafından işgal edilmiş. Camiinin ana girişindeyiz. Burası Yahudiler tarafından kullanılıyor. Geri kalan kısmı ise Müslümanlara bırakılmış. Kudüs'te olduğu gibi Filistin'in her şehrinde yüreğimiz parçalanıyor. İşgal altında inim inim inleyen halkın yürek yakan iç yakarışları bizi derinden etkiliyor.

Bölgedeki Osmanlı medeniyet eserlerini araştırmak üzere yine yollardayız. Osmanlının liman şehri ünlü Yafa'dayız. Portakalları ile tanıdığımız Yafa'yı keşke tarihi geçmişi ile de hatırlayabilseydik. Evet, işte tarihi

Yafa şehri. Bir zamanlar doğu Akdeniz'in en önemli liman kentlerinden biri. Bugün Tel Aviv'le iç içe küçük bir İsrail kenti. Cumbalar ve tarihi yapılarıyla Yafa eski günlere açılan bir pencere adeta.

II. Abdülhamit döneminde Hz. İbrahim Camii

Kaynak: II. Abdülhamit Koleksiyonu, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

Yafa Şehrinde Osmanlı Vakıf Eserleri

XVI, yüzyılda Osmanlı topraklarına katılan Yafa'da geziyoruz. Yafa, Sultan Selim Han'dan beri Osmanlı idaresinde yüzyıllar geçirmiş. Osmanlı Devleti yafayı mimari eserlerle donatmış ve burada adaletli bir yönetim sağlamış.

Yafa Kalesi'ne çıkıyoruz. Yafa Kalesi'ne çıktığı-
nızda Osmanlı topraklarının kurulduğu tepeden Tel Aviv ve Akdeniz sahilleri bambaşka bir manzara oluşturuyor. Bu topraklar Akdeniz'i korumak için yapılmış ve en fazla Napolyon'a karşı kullanılmış. Filistin bölgesinden özel izinle Yafa'ya gelen bir kaç Filistinli Arap'la konuşuyoruz. Kale içinde yeni evli bir Filistinli çiftle karşılaşıyoruz sohbet ediyoruz. İstanbul'dan geldiğimizi öğrenen çiftin sevinci yüzlerinden okunuyor.

Osmanlı döneminde Gazze Sancağı topraklarına bağlı olan Yafa'nın bu muhteşem kalesi subaşılardan tarafından yönetiliyordu. Kale içinde beş yüz ev, cami, han, hamam, çarşı ve pazar bulunuyor. Kale, 1802 yılında Mimar Mehmet Ağa marifetiyle onarılmış.

Sahile doğru iniyoruz. Bu yapı Osmanlı'nın önemli bir eseri olan Hamidiye Külliyesi. Sahile bakan büyük taş duvar üzerinde Arapça ve İbranice tarihi bilgiler yazılmış. Külliye'nin içine giriyoruz. Filistin yönetimi Hamidiye Külliyesi'nde tamirat yapıyor. Cami imamı ile tanışıyoruz. İmamın rehberliğinde külliye'de çekim yapıyoruz. Hamidiye külliyesi tam bir şehir minyatürü. Osmanlı armaları ve kitabeler taşta vurulan mühür gibi. Minarenin altında taşta kazınmış ay yıldız Osmanlı hatıralarını canlandırıyor.

Venedik tarzı bir su hazinesini görüyoruz. Duvar tarafında yola bakan, kitabesi hala duruyor. Üzerinde yine Osmanlı'nın mührü var. Bu çeşme klasik bir Osmanlı çeşmesi. Burada dolaşırken Osmanlı'nın ihtişamlı yapılarını görmek bizi heyecanlandırdığı kadar hüznlendiriyor aynı zamanda. İşte 1900 tarihli Sultan 2. Abdülhamid'in saltanatının 25. yılında yapılmış saat kulesi. Eski Yafa'nın kalbine vurulmuş bir mühür gibi. Şehir meydanında yer alan bu kule mahzun haliyle sizlere bir şeyler anlatır gibi. Üzerinde dalgalanan İsrail bayrağı ise yürek dağlıyor adeta.

1750 yılında ilk Yahudi iş hanı burada yapılmış. 1820'de Yahudi cemaati örgütlenmeye başlamış ve Avrupalı zengin Yahudiler Yafa'dan portakal bahçeleri satın

almaya başlamışlar.

Yafa'daki camiler, ay yıldızlı hanlar, duvardaki Osmanlı süslemeleri, hatlar, çeşmeler ve her şey bize bizi bizim geçmişimizi hatırlatıyor. Buradaki Osmanlılardan kalan bina müze olarak kullanılıyor. Hemen yanı başındaki Türk hamamıysa hala faaliyetini sürdürüyor.

Akdeniz'in ve özellikle bu sahilde çalkalanan ve hırçınlaşan dalgalarında yolunu kaybedenler için adeta bir deniz feneri vazifesi gören Türk minaresiyle Bahriye Camii'ne geliyoruz. 400 yıllık bir geçmişin özeti olarak bu kare yeterli.

Burası Hasan Bey Camii. 1882 yılında yaptırılmış bir Osmanlı eseri. Minare altında yer alan sebiliyle ilginç mimari özellikler sergiliyor. Yafa'nın ortasında yükselen Mahmut Paşa Camii 1812 tarihinde yapılmış. Ana giriş kapısına geldiğimizde ay yıldız görüyoruz. Bu ay yıldız zamana meydan okuyor adeta. Mahmut Paşa Camii duvarına yaslanmış, 1809 yılında yaptırılan Mehmet Paşa Çeşmesi'ni gördüğümüzde yine Osmanlı geliyor aklımıza ve Osmanlı'nın büyüklüğünü daha iyi kavriyoruz.

1892 yılının Ağustos ayında Kudüs'e ilk yolcu treni Yafa'dan hareket etmişti. Bugün ise Kudüs'ten gelen trenin yolcuları Yafa İstasyonu'nu bulamıyor. Uzun araştırmalardan sonra bir şehrin kaybolan istasyonunu Tel Aviv Askeri Müzesi içerisinde terkedilmiş bir şekilde buluyoruz. Dünyadan elini eteğini çekmiş adeta. Tarihi Yafa İstasyonu tamamen yalnızlığa mahkûm edilmiş bekliyor. Girişte bulunan Sultan 2. Abdülhamit Hanın tuğrası bize derin duygular yaşıyor.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Cemal Paşa ve Alman Liman von Sanders Paşa'yla bölgedeki hakimiyetini sürdürmek istemiş ve 28 Mart 1917'de Yahudi cemaatini İngilizlerle işbirliği yaptığı için buradan sürmüş. 16 Kasım 1917'de İngilizler General Allenby komutasında Yafa'ya girip Osmanlı hakimiyetine son vermişler. 400 yıllık Osmanlı hâkimiyeti Yafa'da sona ermiş ama Osmanlı'nın burada bıraktığı eserler dimdik ayakta. Bu eserleri gördükçe hep Osmanlı'yı özliyoruz.

Yafa'yı terk etmeye hazırlanırken bu bölgelerin para ile Yahudilere nasıl satıldığı aklımıza geliyor ve bugün bir halde eskiden bir Osmanlı şehri olan Yafa'yı geride bırakıyoruz.

Yafa Camii Kebiri (Mahudiye camii)

Yafa'da Sebîl el-Şîfa

Yafa Sahili

HAYFA BİZE HOŞGELDİN DİYOR

Yolculuğumuza devam ediyoruz. Yollar uzuyor. Her yol bizi ayrı bir şehre götürüyor. Her şehir bize ayrı duygular yaşıyor. Bakalım Hayfa neler söyleyecek bizlere. Derken Hayfa görünüyor.

Karmel Dağının eteklerine kurulmuş bu şehir 19. yy'ın sonlarında küçük bir yerleşim yeri idi. Bambaşka bir görünümü var. İşte rahibelerin kurduğu Karmelit Manastırı (Stella Maris), Anıt Zeytin ağacı önünde sanki canlıymış gibi duran Hz. Meryem heykeli ve serviler... Öylece tepeden Hayfa'ya bakıyor.

Hayfa'da gezmeye başlıyoruz. Hicaz demir yolunun 1913'lerde Hayfa'ya gelebildiğini öğreniyoruz. Hicaz demir yolunun Akdeniz'le buluştuğu Hayfa şehrinde denize paralel olarak gelmekte olan bu tren Hayfa'yı daha da önemli hale getirmiş. Şehir hicaz demiryolunun buraya gelmesiyle büyümeye ve surlarına dar gelmeye başlamış kısa bir zamanda Ortadoğu'nun en önemli liman kentlerinden biri haline gelmiş. Yüz yıl önce çekilmiş ve hicaz demir yolunu simgeleyen bu abide bugün hala ayakta ve bizlere Osmanlıyı anlatıyor. üzerindeki Osmanlı tuğraları buranın bir kimlik kartı adeta.. Abidenin 1905 yılı tarihçesinde şu satırları okuyoruz. "Peygamberin halifesi ve müminlerin emiri iki kıtanın sultanı ve iki okyanusun hanı büyük fatih sultan Abdülmecid'in oğlu şamdan başlayan bir demiryolu inşasını emretti ki Muhammed milleti Allah'ın evini ve peygamberin bah-

çesini ziyaret edebilsinler. Ve yine Hayfa'dan Hamidiye Hicaz hattına birleştirilmek üzere bir hattın döşenmesini emretti. Böylece hac farızasını yerine getirecek ve peygamberin kabrini ziyaret edecek her Müslüman sultanın büyük hilafeti için Allaha dua etsin.

Hayfa'nın gururla sergilediği bu tarihi tablonun sahibi olan ülkemizde hicaz demir yolu müzesi bulunmaması ve bu konunun okul kitaplarında dahi yer almaması İsraili çocukların meraklı bakışları arasında aklımızdan geçiyor.

Hayfa'yı gezerken sarayı andıran bir yer dikkatimizi çekiyor. Ve buranın batıl bir inanış olan Bahailer'i'n dini merkezi olduğunu öğreniyoruz. Kendisini son peygamber ilan eden Abdülbağa, Türbesi'yle ve özellikle etrafını çeviren İran Bahçeleri'yle ilginç bir görünüm sergiliyor. Yukarıdan aşağıya havuz, dağdan ovaya uzanan bakımlı çimenler insana bir dini mabed ve türbeden ziyade, sanki tarihi bir saray bahçesine benziyor.

Hayfa'daki mısır, muz tarlaları Cezzar Ahmet Paşa tarafından yapılmış su kanallarıyla sulanırken, dikenli kaktüs meyveleri gözümüze çarpıyor.

Düzenli şehir yapısı, kesme taşlı güzel evleri, XIX. yüzyıldan kalma Osmanlı mahalleleri ve en önemlisi Hicaz Demiryolu'yla sevmeye başladığımız Hayfa, bir anda bizden uzaklaşıyor.

Hayfa Tren İstasyonu'nun dualarla açılışı

Devlet Arşivi

CEZZAR AHMET PAŞA'NIN ŞEHİRİ AKKA'DAYIZ

Ve yol Napolyon Bonapart'ı perişan eden Cezzar Ahmet Paşa'nın Akka'sına çıkıyor. Doğu Akdeniz kıyısındaki eski sancak merkezlerinden Akkaya. Cezzar Ahmet Paşa'nın Napolyon kuvvetlerini püskürttüğü rüya şehir Akka'ya.

İsrail'in kuzeyinde yer alan Akka kubbeleri ve uzun minareleriyle tipik bir Osmanlı şehri.

Akka'da dolaşıyoruz. Akka'da dolaşmak tarihte bir seyahat anlamını taşıyor. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nde Osmanlı topraklarına katılan Akka'nın, Şam eyaletinde Safed sancağı sınırları içinde yer aldığını öğreniyoruz.

İlk gözümüze çarpan Akka Kalesi oluyor. Bu kale Osmanlılar zamanında onarımdan geçilerek buraya şehir naibi, şehir muhtesibi, gümrük emini ve yeniçeri serdari yerleştirildi. Kanuni'nin vezirlerinden Koca Lala Mustafa Paşa'nın izlerini görmek mümkün burada.

Ancak Akka deyince Cezzar Ahmet paşa geliyor aklımıza.. Doğu Akdeniz kıyısında bulunan Osmanlı kenti Akka, 1517-1918 yıllarında Osmanlı yönetiminde kalmış. 1799 yılında Akka kalesini kuşatan Napolyon Bonapart'a karşı Cezzar Ahmad Paşa müthiş bir savunma yaparak onu perişan etmiş. Napolyon Akka'dan geri dönerken tarihe geçen şu sözleri söylemiştir. "Cezzar Ahmet Paşa Akka'da karşıma çıkmasaydı şarkın başkomutanı ve imparatoru olacaktım. Cezzar bu hayalimi yıktı"

Daha sonra Akka, Cezzar Ahmet Paşa'nın yönetiminde yeniden inşa edilerek daha çok gelişti. Savaşlarda tümüyle tahrip edilen Akka'da Osmanlı, 1840-1918 yılları arasında bayındırlık işlerine önem verdi. Burada bulunan yapıların büyük bir kısmı onarıldı veya yeniden yapıldı.

Sahile iniyoruz. Cezzar Ahmet Paşa'nın Napollon Bonapart'ı perişan ettiği surların dibindeki lokantada yemek yiyoruz. Burada Sultan Abdül Hamit tarafından yapılan ünlü saat kulesi ile göz göze geliyoruz.

Akka'da barışı simgeleyen Zeytin ağaçları ve hurma dallarının arasından Saat Kulesi'ne yaklaşıyoruz. Kulede taşa vurulan Osmanlı arması ile ay yıldızlı Türk

mührünü gördüğümüzde içimiz sevinçle doluyor. Ancak Saat Kulesi'nin tepesindeki İsrail bayrağı ile göz göze geldiğimizde bir rüyadan uyanır gibi kendimize geliyoruz.

Ve işte Sinan Paşa Camii.

Cami'nin banisi Sinan Paşa'nın adı mermer kitabe yazılmış. Caminin avlusu adeta çiçek bahçesi gibi. Üzüm asması ve güller camiye ayrı bir renk veriyor. Caminin yanında, balıkçı dükkanlarından sonra hendekle kaleyi çeviren caddenin adı: Bonaparta.

Ardından Akka'nın alamet-i farikası, medarı iftiharını Cezzar Ahmet paşa Külliyesi'ne geliyoruz. Cezzar Ahmet Paşa'nın yeşil kubbeli camisini ziyaret ediyoruz. Cami, tarihi Akka şehrinin adeta kalbi gibi.

Napolyon Bonapart'ı hezimete uğratan Akka komutanı Cezzar Ahmet Paşanın yaptırdığı caminin yeşil kubbesi Kubbetü'l Hadra'nın kubbesini hatırlatıyor bize. Bu yapı granit sütunları, mermer mihrabı, harika minberi, sade ve güzel vaaz kürsüsü, mavi zeminli kuşak yazılarıyla renkli bir Osmanlı camii. Cami bahçesindeki hurma ağaçları ve çiçekler camiye ayrı bir güzellik veriyor. Osmanlı arması ve güneş saati korumaya alınmış. Camiye gelen Filistinli ailelerle görüşüp sohbet ediyoruz.

Cezzar Ahmet Paşa Külliyesi'ni gezmeye devam ediyoruz. Medrese hücreleriyle çevrilmiş avludayız. Avlunun ortasında şirin bir şadırvan var. Bahçe revaklarla çevrilmiş. Gerçekten de caminin kendine özgü bir havası var. Son cemaat yeri açık, hasır kaplı caminin avlusundaki Cezzar Ahmet Paşa'nın türbesini ziyaret edip ruhuna Fatiha okuyoruz.

Sokak ve caddelerindeki Osmanlı medeniyet eserleriyle bir açık hava müzesini andıran Akka'dan ayrılma zamanı. Kudüs ve Filistin bölgesindeki gezimiz Akka'da gün batarken sona eriyor. Muhteşem bir medeniyetin silinmez izleri ruhlarımızda silinmez izler bırakıyor

KUDÜS VE FİLİSTİNE VEDA EDİYORUZ

Bu topraklar insanlık tarihi kadar eski. Birçok medeniyeti içinde yaşattı. Bu topraklar bir kutsal kenti bağrında taşıdı yüzyıllar boyunca Kudüs'ü.

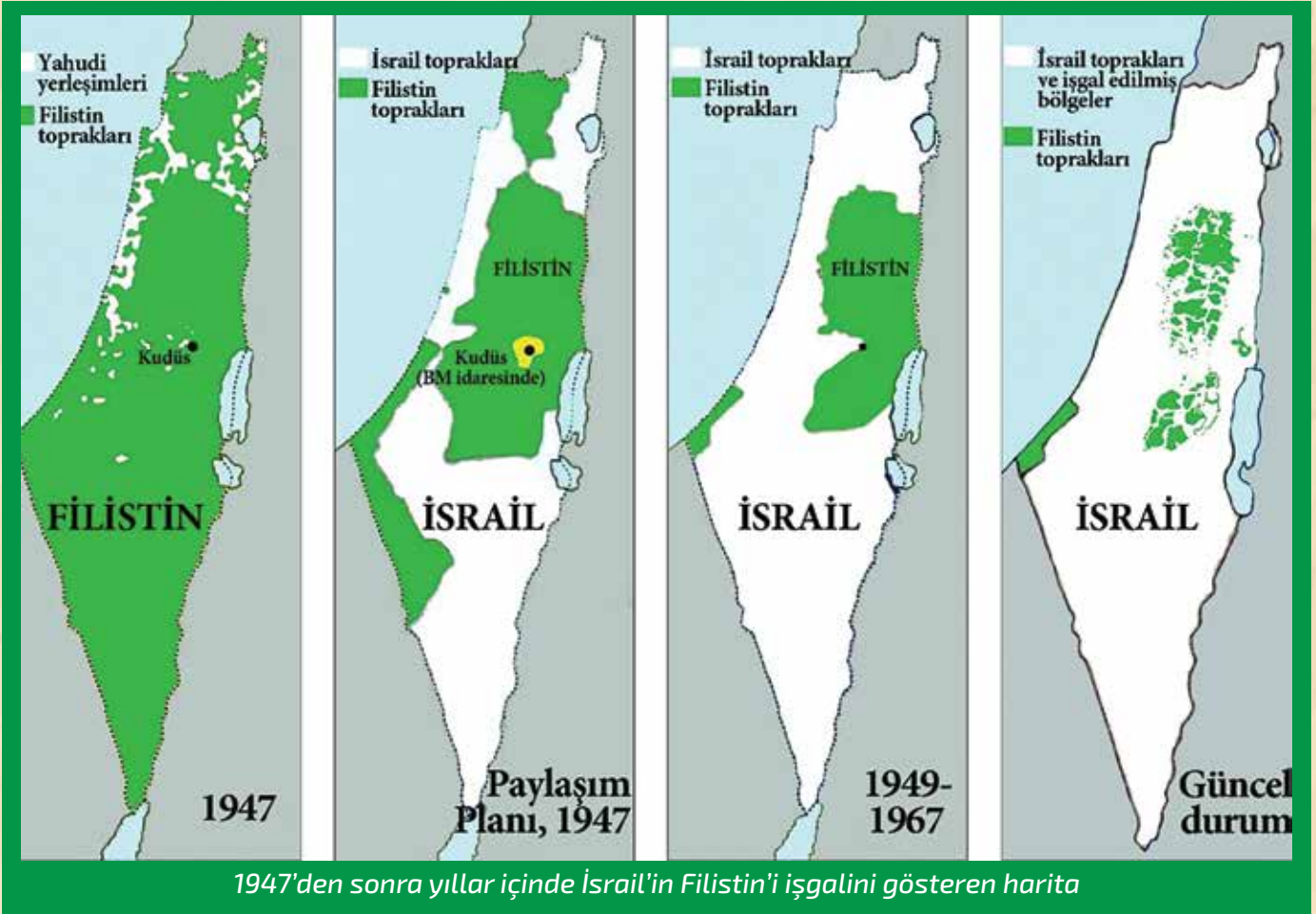
Kudüs, İslamiyet'in, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın kutsal şehri. Kudüs, Müslümanların ilk kıblesi. Adını bildiğimiz, bilemediğimiz nice peygamberin gelip geçtiği, mukaddes bir belde... Kudüs'ten, Filistin'den ayrılmak

kolay değil. Burası bizden bir parça gibi. Her yerde bizim tarihimiz, bizim kültürümüz, bizim medeniyetimiz. Ve taş kayalara vurduğumuz mührümüz. Evet, ayrılmak zor oluyor bu mübarek topraklardan ama vakit akşam vaktidir. Kudüs'ü masum ve mahzun haliyle bırakıyor, başka bir coğrafyada Türk İslam kültür ve medeniyet tarihimizi araştırmak için yine yollara düşüyoruz.

BELGESELİNİN NOT DEFTERİNDE

İSRAİL İŞGALİ ALTINDAKİ FİLİSTİN VE KUDÜS

Belgesel Yayıncılık ve Devr-i Alem TV programı olarak 28 Eylül - 3 Kasım 2005 tarihlerinde İsrail ve işgal altındaki Filistin'e giden İsmail Kahraman araştırmalar yapıp belgesel çekti. Kudüs, Telaviv, Yafa, Batyam, Elhalil, Hayfa ve Akka'da kültür ve medeniyet tarihimizin izlerini araştırdı. Yahudiler ve Filistinli Arapları yakından tanımaya çalıştı.

İsrail İşgalindeki Filistin'den gezi notları

İsrail ve Filistin'de yaşananlar sadece bölgeyi değil tüm dünya barışını tehdit etmekte. Bu bölgenin genel durumu çok önemli. Peygamberler diyarı olan Kudüs Davut peygamber dâhil, Musa a.s., İsa a.s ve peygamberimizin hayatında önemli yeri olmuştur. Kudüs'ün manevi tarihimizde önemli yeri var. Yahudilerin tahrif edilen kitabı

Tevrat'ta sözü edilen Arzı-ı Mevud (Vaad edilmiş kutsal topraklar) içine giren Türkiye toprakları ile bizleri yakından ilgilendirmekte. 400 yıllık Osmanlı yönetimi ile tarihimizin bir parçası olan topraklara İsrail mi yoksa Filistin mi diyeceğiz? Bu bölgeyi yakından tanımak istedim ve yollara düştüm.

28 Eylül 2005 Çarşamba günü gittiğim İsrail, Filistin ve Kudüs'te 6 gün süre ile yoğun araştırmalar yaparak 3 Kasım 2005 Pazartesi günü Türkiye'ye döndüm.

Telaviv'den Kudüs'e, Yafa'dan Akka'ya yüzlerce kilometre yol giderek kültür ve medeniyet tarihimize ilgili araştırma yapıp belgesel çektim. Kurdukları ekonomik siyasi ve kültürel lobilerle dünyayı idare eden Yahudilerin merkezi olan İsraili ve Yahudileri yakından tanımaya çalıştım. Dünyayı idare eden ve adım adım amaçlarına ulaşmaya çalışan İsrail ve Yahudiler her bakımdan ciddi şekilde araştırılmalı.

1.5 Saatlik uçak yolculuğundan sonra geldiğimiz başkent Tel Aviv'de çok sıkı polis kontrollerinden geçirdik. Pasaportumuzdaki Tunus, Suriye ve Suudi Arabistan vizeleri hakkında benden bilgi istediler. Hemen belirtelim Pasaportunda Arap ülkeleri vizesi olanların İsrail'e girmeleri zor. Araplar biraz daha sert, örneğin Suriye ve Suudi Arabistan gibi ülkeler Pasaportunda İsrail Vizesi olanları ülkelerine sokmuyorlar. Bunun için İsrail vizesini bir kâğıda almanız gerekiyor. Biz bu durumu bilmediğimiz için İsrail Vizesini Pasaportumuza vurdurduk. Bundan sonra Arap ülkelerine girişim biraz zorlaştı.

Yazı serimize başlamadan önce İşgal altındaki Filistin Devleti ile ilgili bilgilerimizi tazeleyelim. Filistin Devleti'nin kurulduğu bölge binlerce yıldan beri savaşların yaşandığı yerler olmuş. İnsanlığa barış ve huzur getiren peygamberler şehit edilmiş. Savaşlar yapılmış ve soykırımlar uygulanmış. Bölgede en huzurlu dönem 400 yıllık Osmanlı yönetiminde yaşanmış. Bölgenin tarihine ışık tutmak için Filistin Devleti'nin tarihi geçmişine yolculuğa çıkmak gerekiyor.

Mescid-i Aksa'da Cuma Namazı

30 Eylül 2005 Cuma günü İsrail'in başkenti Tel Aviv'den Mescid-i Aksa'da Cuma namazı kılmak üzere Kudüs-ü Şerife geliyoruz. İsrail'de hafta sonu tatili Cuma günü öğleden sonra başlıyor. Trafik yoğun Mescid-i Aksa'nın bulunduğu bölgeye güçlükle geliyoruz. Kudüs Arap ve İsrail tarafı olarak ikiye ayrılmış.

1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilen Kudüs'ün çevresine 4 kilometre uzunluğunda surlarla çevrilmiş. Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1536-1542 yılları arasında yapılmış. Surlara adını veren Kanuni Kapısı'ndan giriyoruz.

İsrail Polisleri Çekimlere İzin vermiyor

Tarihi Kudüs kapalı çarşısından geçerek geldiğimiz Mescid-i Aksa'nın Nazır Kapısı'nda İsrail polisleri tarafından durduruluyoruz. Cuma günleri Kamera ile Mescid-i Aksa'ya girilmesine izin verilmiyor. Kameramızı bir dükkâna teslim ediyoruz. Cuma namazı için mescidin bulunduğu tüm çevre dolu. Filistinli hanımlar da Cuma namazı kılmak için gelmişler. Güçlükle biryer bulup Cuma namazımızı kılıyoruz. Müslümanların ilk kibleesi Mescid-i Aksa'nın tam karşısında biraz yüksek yere yapılan Kubbesi som altından olan Kubbet-üs Sahra'yı ziyaret etmek üzere merdivenlerden yavaş yavaş çıkıp kemerli taç kapılardan geçerek içeri giriyoruz.

Peygamberimizin miraca çıktığı Mualla taşının bulunduğu yer üzerine 634 yılında halife Ömer tarafından yapılan bu kubbenin içi ve çevresi dünyanın birçok yerinden gelen Müslümanlar tarafından ziyaret ediliyor.

Kubbenin tam ortasında peygamberimizin miraca çıktığı kayaların etrafı çevrilmiş. Tonlarca ağırlığındaki kayaların altı boş ve içeriye küçük bir mescit yapılmış. Havada durduğu için muallak taşı adını alan taşın olduğu yer altın kafes içine alınmış. Mermerin içine elimizi sokarak dua ediyoruz. Kubbet-üs Sahra'nın içi tıpkı dışı gibi görkemli. Her yer altın yıldızlarla süslü. Kubbet-üs Sahra'nın çevresinde de birçok Osmanlı kültür eseri var. Ay yıldızlı arma ve Osmanlı tuğraları ile ben buradayım diye sesleniyor.

Kubbenin tam ortasında peygamberimizin miraca çıktığı kayaların etrafı çevrilmiş. Tonlarca ağırlığındaki kayaların altı boş ve içeriye küçük bir mescit yapılmış. Havada durduğu için muallak taşı adını alan taşın olduğu yer altın kafes içine alınmış. Mermerin içine elimizi sokarak dua ediyoruz. Kubbet-üs Sahra'nın içi tıpkı dışı gibi görkemli. Her yer altın yıldızlarla süslü. Kubbet-üs Sahra'nın çevresinde de birçok Osmanlı kültür eseri var. Ay yıldızlı arma ve Osmanlı tuğraları ile ben buradayım diye sesleniyor.

Peygamberimizin Miraca Çıktığı Kubbet_üs Sahra'nın İhtişamı

Kubet-üs Sahra'nın merdivenlerinden yavaş yavaş inmeye başlıyoruz. Müslümanların ilk kiblesi Mescidi Aksa tam karşımızda. Osmanlının sembolü çınar, ölümsüzlüğün sembolü selvi ve barışın sembolü zeytin ağaçlarının altından geçerek Müslümanların ilk kiblesi Mescid-i Aksa'ya geliyoruz.

Beş bin yıl önce Davut peygamber tarafından kurulan Kudüs şehrindeki Mescid-i Aksa tüm dinler tarafından kutsal kabul edilir. Süleyman peygamber 4 bin yıl önce buraya muhteşem bir mabed yaptırır. Süleyman Peygamber'in yaptırdığı mabedin temel taşları üzerine yapılmış. Yahudiler Süleyman mabedinin temel taşlarının bulunduğu yerdeki duvara yüz sürüp ağladıkları için Ağlama Duvarı adını almış. Romalılar tarafından 1100 yılında yakılıp yıkılan Mescid-i Aksa Emevi, Memlüklü ve Osmanlılar tarafından son haline getirilmiş. Mekke ve Medine'den sonra 3. kutsal yer olan Mescid-i Aksa ziyaretçi akınına uğramakta.

İslamın İlk Kiblesi Mescidi Aksa'dayız

Mescidi Aksa'nın alt kısmındaki eski mescide indiğimizde zaman duruyor ve kendimizi bir anda geçmiş tarihin içinde buluyoruz. Binlerce yıl önce konulan temel taş kolonlar yavaş yavaş erimeye başlamış. Osmanlı, taş kolonların yıkılmaması için etrafını beton direklerle çevirmişler. İsrail hükümeti Yahudiler için kutsal sayılan Süleyman Mabedi'nin temellerini bulmak için Mescid-i Aksa'nın altına tünel kazımaya devam ediyor. İsrail'in siyasi başkenti olan Kudüs'te ilk kible ve peygamberimizin miraca çıktığı Kubbe't-üs Sahra Yahudilerin boy hedefi. Bizler tarihe ve zamana not düşmek için bu kutsal beldelede araştırma yapıyoruz. Kamera ile çekim yapmak üzere 2 Ekim Pazar günü tekrar geleceğim Mescidi Aksa ve Kudüs'ten ayrılırken aklım Mescidi Aksa'da kalıyor. Kudüs'te sadece Müslümanlar değil Hristiyanlarda Yahudilerin baskı ve zulmü altında.

İsrail İşgali Altındaki Filistin Devleti hakkında genel bilgiler

Önemli şehirleri: Kudüs (Nüfusu: 550.000), Yafa, Hayfa, Gazze, Nablus, Eriha, Akka.

Yüzölçümü: 28.220 km²

Nüfusu: 7.220.000 (1993 tahmini). Nüfusun % 87'si şehirlerde yaşamaktadır.

Km² başına düşen insan sayısı: 255.8

Nüfus artış hızı: % 3.7

Din ve Demografik Yapı Tarihi

1946 sayımına göre Filistin'in toplam nüfusu 1.942.349 idi ve bunun 1.175.196'sını Müslümanlar, 602.586'sını Yahudiler, 148.910'unu Hıristiyanlar, 15.657'sini de diğer unsurlar meydana getiriyordu. Bu durumda Yahudiler nüfusun % 31'ini oluşturuyordu. ⁽¹⁾

İsrail'in 14 Mayıs 1948'de tarihi Filistin toprakları üzerinde kurulmasıyla, Filistinliler, zorunlu göçe ve katliamlara maruz kalmış ve o güne "Büyük Felaket" anlamına gelen "Nekbe" ismini vermişlerdir. İşgalci İsrail, Nekbe'de Filistinlilerin nüfuslarının yüzde 67'sine tekabül eden 1 milyon kişiyi vatanlarından zorla çıkarmış, 15 bin kişiyi katletmiş, Filistinlilere ait 774 köy ve kasabayı işgal ederken, 531'ini ise tamamen yıkmıştır.

Filistinlilerin İsrail tarafından Nekbe'de yıkım, öldürme ve tehcire maruz kalmasıyla birlikte birçok tarihi Filistin şehri de Yahudileştirildi. Bu katliam ve sürgünler sonucu, 1948'de işgal edilmiş topraklarda yaşayanların %79'u Yahudi, %5'i Hıristiyan, %16'sı Müslümandır.

Nekbe, geçmişte yaşanıp bitmiş bir hadise değil, işgal edilmiş Filistin topraklarının geri kalanında o günden bugüne hala devam eden bir trajedidir. İsrail'in, 1967'de işgal ettiği Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ten Filistinlileri tehcir etmesi, evlerini yıkması ve Filistinlilerin topraklarında yasa dışı Yahudi yerleşim birimleri kurması bunun en bariz örneğidir.

Filistin Devletinin Nüfusu, 2005 verilerine göre 3. milyon 500 bin kişidir. 2022 yılı verilerine göre ise

Osmanlı'nın Son Döneminde Filistin'in Nüfusu

	Müslümanlar	Yahudiler	Hıristiyanlar	Toplam
1850-51	300.000	13.000	27.000	340.000
1914-1915	602.377	38.754	81.012	722.143

[https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Palestine_\(region\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Palestine_(region))

İngiliz Mandası Döneminde Filistin'in Nüfusu

Yıl	Müslümanlar	Hıristiyanlar	Yahudiler	Toplam
1922	589.177	73.024	83.790	757.182
1931	759.717	91.398	174.610	1.035.821
1945	1.061.270	135.550	553.600	1.764.520

[https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Palestine_\(region\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Palestine_(region))

Kudüs dahil Batı Şeria'daki Filistinli nüfusu yaklaşık 3 milyon 200 bin kişiye, Gazze Şeridi'nde ise yaklaşık 2 milyon 200 bin kişiye ulaşmıştır. Filistinliler; Batı Şeria, Kudüs, Gazze Şeridi ve bugünkü İsrail'i de içine alan tarihi Filistin topraklarındaki toplam nüfusun yüzde 50,1'ini oluştururken, Yahudiler yüzde 49,9'unu oluşturuyor.

Nekbe'den günümüze dünya genelindeki Filistinli sayısı 10 kat artmıştır. Filistin Merkezi İstatistik Bürosunun verilerine göre, Nekbe'den günümüze yerinden edilen Filistinlilerle birlikte dünyadaki toplam Filistinli sayısı 2022'nin sonunda 14 milyon 300 bine ulaşmıştır. ⁽²⁾

Filistindeki Müslümanların geneli Sünni ve Şafii'dir.

Kaynak: (1) TDV İslam Ansiklopedisi, Filistin
(2) Anadolu Ajansı,

Dil:

Filistinliler Arapça, Yahudiler İbranice konuşur.

Coğrafi durumu:

Ortadoğu bölgesinde bulunan Filistin toprakları güneyden Lübnan, güneydoğudan Suriye, doğudan Ürdün, kuzeyden Kızıldeniz, kuzeybatıdan Mısır, batıdan Akdeniz ile çevrilidir. En önemli akarsuları Şeria Nehri olarak da adlandırılan Ürdün Nehri'yle Yermük Nehri'dir. İsrail işgali altındaki Filistin topraklarıyla Ürdün toprakları arasında sınır oluşturan Ürdün ırmağının doğusu Doğu Yaka, batısı Batı Yaka olarak adlandırılır. Her iki yaka da tarıma elverişli düzlüklerden oluşmaktadır. Ürdün Irmağı batısı işgal altında, doğusu Ürdün'ün elinde olan Lut Gölü'ne akar. Ölü Deniz olarak da adlandırılan Lut Gölü tuz ve fosfat bakımından zengindir.

Yönetim şekli:

Bugünkü Filistin topraklarının üzerindeki yönetim bir Siyonist işgal yönetimidir. Gazze ve Batı Yaka'da kurdukları özerk yönetim ise işgal yönetimine bağlı bir yerel yönetim niteliğindedir. Bu yönetim dış işlerinde tamamen işgal yönetimine bağlıdır. Emniyet güçlerini sadece Filistinlilere karşı kullanma hakkına sahiptir. Bu bölgede oturan Yahudi yerleşimcilere karşı özerk yönetime bağlı emniyet güçlerinin kullanılmaması özerklik anlaşmasında şarta bağlanmıştır.

Peygamberler diyarı Filistin

Filistin birçok peygamberin yaşamış olduğu bir beldedir. Kur'an-ı Kerim'de de bu toprakların kutsal kılındığı ifade edilmektedir. Filistin topraklarının peygamberler diyarı olması bu toprakların vahye dayanan bütün dinlerde kutsal sayılmasını ve kendisine özel bir değer verilmesini sağlamıştır. Vahye dayanan dinlerin sonuncusu olan İslâm da bu topraklara ayrı bir değer vermiştir. Kudüs'teki Mescidi Aksa da Müslümanların ilk kibleleri olmuştur. Dolayısıyla Kudüs ve Mescidi Aksa Müslümanlar için bu açıdan da ayrı bir değer taşır. Kudüs'ün ve Filistin topraklarının İslâm açısından taşıdığı değer ve kutsiyet dolayısıyla Medine'de kurulan İslâm devletinin kuzeye doğru sınırlarının genişlemesiyle birlikte Müslümanlar Filistin topraklarına yöneldiler. Hz. Ebu Bekir (r.a.) Filistin üzerine M. 633'te iki küçük birlik gönderdi. Bu birlikler önemli başarılar gösterdiler. Daha sonra 634'te İslâm ordusunun Remle yakınlarında Bizans ordusuna karşı kazandığı zaferle Kudüs dışındaki bütün Filistin toprakları fethedildi. Kudüs'ün fethi ise 638'de ikinci halife Hz. Ömer (r.a.) döneminde gerçekleşti.

Filistin'de Haçlı İşgali

İslam fethinden sonra Kudüs ve çevresi 1097'ye kadar sürekli Müslümanların hâkimiyetinde kaldı. 1097'de haçlı ordularının kırk gün süren şiddetli kuşatmaları sonunda bu kutsal belde Hristiyanların eline geçti. Haçlılar Kudüs'ü işgal ettikten sonra bir hafta süreyle şehirde katliam gerçekleştirdiler. Bu katliamda Müslümanlardan yetmiş bin kişi öldürüldü. Haçlı işgali yaklaşık doksan yıl sürdü. Bu işgale 1186 yılında Selahaddin Eyyubi son verdi. Haçlıların Kudüs üzerindeki ikinci hâkimiyetleri,

bir ara Mısır hükümdarlığı yapan İsa el-Kâmil'in 1243'te Kudüs'ü, kendisine ve kardeşine yardımcı olan Bizans imparatoruna hediye etmesiyle gerçekleşti. Ancak bu hediye olayının üzerinden birkaç ay geçmeden Müslümanlar, Necmeddin el-Eyyubi'nin komutasında Kudüs'ü geri almayı başardılar. Yavuz Sultan Selim'in 1516'da gerçekleştirdiği Mısır seferi sonrasında Kudüs ve Filistin Osmanlı devletine bağlandı. 1918 İngiliz işgaline kadar da Osmanlı yönetiminde kaldı. İngilizlerin 1918'de Filistin topraklarını işgal etmeleri zamanın Mekke şerifi ve bugünkü Ürdün krallığının kurucusu Şerif Hüseyin'in yardımıyla oldu. İngiliz dışişleri bakanı Artur Belfur tarafından 1917'de Filistin toprakları üzerinde bir Yahudi devleti kurulacağı yolunda bir deklarasyon yayınlandı. Çok geçmeden İngilizler Filistin topraklarını işgal ettiler.

Filistin İngiliz İşgalinde

İngiliz işgali 24 Temmuz 1922 tarihinde bugünkü Birleşmiş Milletler konumunda olan Milletler Cemiyeti tarafından onaylandı ve Filistin toprakları resmen İngilizlerin vesayetine verildi. İngiliz işgalinden sonra Yahudilerin Filistin topraklarına göçü de hızlandı. **İşgal yönetimi Yahudilerin bu topraklara yerleşebilmeleri için her türlü imkânı hazırlıyordu.** Bunun yanı sıra işgalle birlikte katliamlar, sürgünler ve haksızlıklar da başladı. İngiliz işgalciler bir yandan Müslümanları öldürerek mülklerini ellerinden alırken diğer yandan Yahudilerin bu topraklardan mülk edinmelerini ve yerleşmelerini kolaylaştırıyorlardı. Filistinli Müslümanlar işgal yönetimine ve Yahudi göçüne karşı mücadele ettiler. Bu doğrultuda zaman zaman ayaklanmalar gerçekleştirildi. Filistinliler mücadelelerini organize için örgütler de kurdular.

Filistin'de İsrail Devleti Kuruluyor..

İngilizler, Eylül 1918'e kadar tamamını işgal ettikleri Filistin topraklarında manda yönetimi kurdular ve 1920'de yayınladıkları Balfour bildirisi ile göçle gelen Yahudilere Filistin'de toprak edinme hakkı verdi. Bundan sonra daha da hızlanan göçler nedeni ile Yahudi nüfusu 1925'te 104.000'e ulaştı.

1930'lı yıllarda Nazi zulmünden kaçanların başlattığı yeni bir göç dalgası sonucu üç yıl içinde Filistin'deki Yahudi nüfusu Arap nüfusunun üçte birine yaklaştı.

Yahudi göçüne karşı gerçekleştirilen en geniş çaplı hareket 15 Nisan 1936'da Kudüs müftüsü Emin el-Hüseyni'nin öncülüğünde başlatılan genel grevdir. Altı ay süren grevden sonra Yahudi göçünü durdurma sözü veren İngilizler daha sonra sözlerinden döndüler. Grevde öncülük edenleri de ya öldürdü, ya sürgün etti, ya da hapse attılar.

İngilizler yerlerine Yahudileri bırakarak 1947'de Filistin'den çekilmeye başladılar. Bunun hemen arkasından Yahudiler kendi devletlerini kurabilmek için bir iç çatışma başlattılar.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1947'de Filistin topraklarının Araplarla Yahudiler arasında paylaşılmasına dair bir karar aldı. 181 sayılı bu karar Filistin topraklarının % 55'ini ve verimli kısımlarını Yahudilere, genellikle verimsiz ve çölden ibaret % 45'ini de Araplara veriyordu. Yahudilerin çıkardıkları tedhiş olayları ve iç savaş sebebiyle İngilizler 1948'de Filistin topraklarından tamamen çekildiler. Bunun ardından Yahudiler BM'in kendilerine verdiği toprakların üçte biri oranında daha toprak işgal ederek 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kuruluş deklarasyonunu yayınladılar.

İsrail'in 57 Yıllık Ömründe 6 Büyük Savaş Var

İsrail'in kuruluşu ve bu kuruluşun 181 sayılı BM Genel Kurulu kararına dayandırılmasıyla 960 bin Filistinli Arap evsiz, mülteci durumuna sokuldu.

Filistinlilere yapılan zulüm ve işkencelerin yanı sıra İsrail'in henüz elli yedi yıllık ömründe altı büyük savaş vardır. Bunların birincisi 1948'de İsrail'in kuruluşuyla birlikte patlak veren savaş, ikincisi 1956'da bu ülkenin Fransa ve İngiltere'nin desteğiyle Mısır'a karşı açtığı savaş, üçüncüsü 1967'de ABD desteğinde Mısır, Suriye ve

Ürdün'e karşı gerçekleştirilen savaş, dördüncüsü 1968'de Ürdün'e saldırı, beşincisi 1973'te İsrail tarafından başlatılan Arap - İsrail savaşı altıncısı da 1982 Lübnan işgalidir. Bu ülkenin tek taraflı olarak komşularına karşı saldırılar da eklenince İsrail'in savaşı bir gününün geçmediği söylenebilir.

Filistin Halkı İşgale Direniyor

Filistin halkı da sürekli bir bağımsızlık mücadelesi verdi. Zaman zaman çeşitli kanlı çatışmalar oldu. Ancak en geniş çaplı mücadele 8 Aralık 1987'de Filistin İslami Direniş Hareketi'nin öncülüğünde başlatılan intifadadır. İntifada, 7 Aralık 1987'de Filistinli işçileri taşıyan arabaya bir Yahudi'nin kamyonetiyle çarparak dört Filistinlinin ölümüne dokuz Filistinlinin de yaralanmasına sebep olması üzerine başladı. İsrail'in intifadayı durdurmak için başvurduğu uygulamaların hiçbiri sonuç vermedi. Bunun üzerine gerçekte Filistin halkını temsil etmeyen bazı kişileri karşısına alarak onlarla barış görüşmeleri yapmaya başladı. Filistin meselesinin barış yoluyla bir çözüme kavuşturulması için görüşmelere 1991 Ekim'inde İspanya'nın başkenti Madrid'de başlandı.1992'de de devam edildi. Ancak bütün yıl boyunca aralıklı olarak değişik yerlerde gerçekleştirilen barış görüşmelerinden herhangi bir sonuç alınmadı. Filistin İslami Direniş Hareketi, bu görüşmelere ve Siyonistlerle pazarlığa oturmaya başından itibaren karşı çıktı.

13 Eylül 1993 tarihinde Gazze ve Eriha'ya özerklik verilmesine dair bir anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre Filistin topraklarının % 5'inden daha az bir kısmında Siyonist İsrail yönetimi kontrolünde ve yerel hizmetleri yürütme ve iç güvenliği sağlama dışında hiç bir yetkiye sahip olmayan bir özerk yönetim kurulacak buna karşılık Siyonistlerin kalan Filistin toprakları üzerindeki hâkimiyeti resmen tanınmış olacaktı. Anlaşma İsrail kuvvetlerinin 15 Ocak 1994'ten itibaren Filistin topraklarından çekilmesini gerektiriyordu. Ancak İsrail daha sonra bazı pürüzler ortaya çıkararak çekilmeyi geciktirdi. Sonra pürüzler İsrail'in lehine giderildi ve çekilme işlemi ancak Mayıs 1994'ten itibaren başladı.

Birincisini takiben, 28 Eylül 1995'te imzalanan "İkinci Oslo Anlaşması" çerçevesinde işgal altındaki Batı Şeria A, B ve C bölgelerine ayrılmıştı. Batı Şeria'nın yüzde 18'ini kapsayan "A bölgesi"nin yönetimi idari ve güvenlik olarak Filistin'e, yüzde 21'lik "B bölgesi"nin idari yönetimi Filistin'e, güvenliği ise İsrail'e devredilirken, yüzde 61'ini kapsayan "C bölgesi"nin idare ve güvenliği İsrail'e bırakılmıştı.

İSRAİL'İN BAŞKENTİ TEL AVİV'DEN NOTLAR

Tel Aviv şehrini önce uçaktan seyrettim. Akdeniz sahili ve Yafa'dan Akka'ya kadar olan bölge muhteşem güzellikte. Tel Aviv'in uçaktan görünümü müthiş. Gökdelenler ve yeni kentler yükseliyor. İsrail'in Kurucusundan adını alan Ben Gurion Havalimanı, büyüyen İsrail'e ayak uydurmuş. Bu havalimanının bir hikayesi var. Hava limanı inşaatını alan Türkiye'nin önemli bir müteahhidi İsrail'deki Yahudi İnşaat lobisi yüzünden iflas etmiş.

Uçaktan seyrettiğim Tel Aviv şehrine bu kez Yafa'dan bakıyorum. Tel Aviv yepyeni bir şehir olarak serpilmiş, büyümüş gitmiş. Gökdelenler Yafa'ya artık uzaktan ve tepeden bakıyor. Tel Aviv halkı Yafa'dan kopmuş ve bu bölgeyi Araplara ve turistlere terakki etmiş. Tel Avivlilere tarihi hatırlatan sadece ana caddenin ismi: ALLEN-BY. Hemen hatırlatalım Allenbey 1917'de Araplarla işbirliği yaparak Osmanlı'yı Filistin'den çıkartan İngiliz ve Fransız birliklerinin komutanı. Türkiye'yi çok seven İsraili yetkililer her nedense Türkiye'nin kurucusu Atatürk'ün adını hiç bir yere vermemişler.

Tel Aviv'in önemli bir semti var: Batyam... Bu semtte 300 bin Türk Yahudi'si yaşıyor. Ayrıca İsrail'de Türk Yahudiler Birliğini de kurmuşlar. Bu birlik Türkiye için büyük bir lobi ancak bu lobi her nedense hep kendilerine çalışıyor. İsrail'de Türk şirketlerinin sayısı yok denecek kadar az. Mevcut Türk şirketleri de büyük sıkıntı çekiyor. Türk şirketlerine Türkiye'den işçi getirmelerine bile vize vermiyorlar. Buna karşılık Türkiye'de İsraili işadamlarına ait binlerce şirket olduğu söylenmekte

Yahudiler, dışardan pek belli olmuyor ama kendilerini azınlıkta oldukları yerlerde belli etmedikleri halde İsrail'de müthiş bir aile bağı olan, cemaatçi komünal bir hayat sürüyorlar. Beş yıldızlı lüks otellerde bile Şabbat sabahı yani dini tatil günleri olan Cumartesi günü salon girişinde bir bölümü Sinagog olarak düzenleyerek, hep beraber sabah dualarını yapıp, kahvaltı salonuna giriyorlar ve salonda bütün erkeklerin başlarında kippa (Yahudi takkesi), kadınların bir kısmı da mesture denilebilecek kadar örtülü. Küçük oğlan çocuklarının bile başında Kippa var. Çoluk çocuk aile neşeli bir şekilde yemekten sonra da dualar ediyorlar.

İsrail'e; İbranice dışında İngilizce, Fransızca, Rusça hatta Türkçe de konuşuluyor. İsrail Devleti diasporada yani İsrail dışında yaşayan Yahudileri otomatik olarak tatilde İsrail'e çekiyor. Başka da turist istemiyor. Yahudi

gelsin yeter diyor. İsraili Yahudiler ise tatil için özellikle Türkiye'ye geliyorlar. İstanbul'a, Antalya'ya ve Bodrum'a sayısız uçak kalkıyor.

Tel Aviv'de kaldığım İntercontinentel otelin 24. katındaki kahvaltı salonunda kahvemi içerken tarihi geçmiş düşünüp 57 Yılda dünyayı idare eden bir devletin bu şekilde güçlü hale geldiğini aklım almıyor.

İsrail'de İlk Toprak Yafa'da Satıldı

İsrail'de yaptığımız araştırma gezisi ile ilgili tarihe not düşmeye devam ediyoruz. Yafa deyince bizim aklımıza hep önce portakal gelir. Portakallar yetiştiği bölgelere göre isim alır. Washington portakalı, Valensiya portakalı, Yafa portakalı gibi. Portakalları ile tanıdığımız Yafa'yı keşke tarihi geçmiş ile de hatırlayabilseydik. İsrail'in başkenti Tel Aviv'in merkezinde olan Yafa, Almanların Osmanlı'ya baskısı sonucu, 1871 yılında ilk toprak satın aldığı yerdir. 1840'dan itibaren Alman vakıfları ve sivil toplum örgütleri Filistin topraklarına ilgi göstererek Almanya'daki Yahudilerin bu bölgeye gelmesini sağlamışlar. Bugün Alman Vakıfları Türkiye'de yerel basın ve yerel yöneticilere seminer verme dahil bir çok faaliyet yapıyor. Almanya Türkiye'nin AB'ye girmesi için büyük çaba sarf etmesi bir tesadüf olmasa gerek. GAP bölgesini içine alan büyük İsrail devleti kurmak için tezgah mı yapıyor?

1851 yılında Osmanlı Devleti Filistin bölgesinde Yahudi ve Hıristiyanlara toprak satışını yasaklamıştı. Bu yasak, sözde Türk dostu Alman İmparatoru II. Wilhelm'in isteği ile Abdülaziz döneminde (1 Haziran 1867'de) kaldırılmış. İlk toprak satışı Yafa'da yapılmıştı.

II. Abdülhamit zamanında, Babıali'nin izni olmaksızın Yahudi göçmenlerinin kabul edilmemesi, izinsiz Suriye vilayeti limanlarına gelenlerin vapurlardan indirilmeksizin geri gönderilmesi, miri arazinin ecnebilere satılmaması gibi tedbirlerle Yahudilerin Filistin ve Suriye topraklarına yerleşmesi önlenmeye çalışıldı.

Yafa, Hıristiyanlar açısından da, Yahudiler açısından da çok önemli. Siyonizmde, misyonerlik adı hep ön plana çıkmış. Küçük bir liman kenti. Yafa'da balıkçı Aya Mihal Rum Ortodoks Manastırı, Roman Katolik St. Peter Fransızken manastırı (bir Katolik tarikatı), Ermeni Kilisesi, Sefaret ve Eskanazi anıtları ve güzel kaldırımlarıyla serin koridorlarıyla daracık sokaklar, kesme taştan evler, kiliseler, liman, müze ve yerli halktan daha çok turist var. Türk turistler tarihi geçmiş düşünmeden sadece geziyor.

Yafa sahilindeki meydanda Osmanlı'nın büyük Hamidiye Külliyesi var. Sahile bakan büyük taş duvar üzerine Arapça ve İbranice tarihi bilgiler yazılmış, külliye'nin genel durumu ve Yafa'nın 1860 yılındaki durumunu gösteren resim yapılmış. Kapı önündeki meydancıkta yola gömülmüş, Venedik tarzı bir su haznesi. Duvar tarafında yola bakan, kitabesi hala duran, tuğralı, çok yüzlü bir Osmanlı çeşmesi, hanı, karakol binası ve önünde 1900 tarihli Sultan II Abdülhamid'in saltanatının 25. yılında yapılan saat kulesi. Yol ortasında kalan kule mahzun hali ile sizlere bir şey der gibi. Saat kulesi Hemen karşısındaki sokakta İzmirli Yahudilerin büfeleri, hediyelik eşya satan dükkânları var. Ben daha çok geçmiş ile günümüz arasında bağ kurmaya çalışıyorum.

Osmanlı Devleti, Filistin topraklarında planlanan Yahudi yerleşimini engellemek için 1871'de İrade-i Seniyye ile Filistin topraklarını miri araziye çevirdi ve II. Abdülhamid, Filistin toprakları da dahil olmak üzere bütün Osmanlı topraklarında Yahudilere toprak ve mülk satışını yasakladı. Ancak bölgede Osmanlı hakimiyeti uzun sürmedi.

400 yıllık Osmanlı Hâkimiyetinin sonu

Elimde kamera ve fotoğraf makinem Yafa ve Tel Aviv sahillerinde geziyorum. Tam sahilde bir Osmanlı eseri cami veya medrese olan Osmanlı eserinde çekim yapmak istiyorum. Kapıdaki Polis önce bizi tam bir sorgudan geçiriyor. Kamera ile çekim yapmama izin vermediği için içeri girmiyorum. Yafa sahilinde bir başka Osmanlı eseri Hamidiye külliyesine giriyorum. Filistin yönetimi külliye'de tamirat yapıyor. Arap inşaat ustaları çekim yapmama karşı çıkıyor. Cami imamı ile tanışıyoruz. İmamın rehberliğinde külliye'de çekimler yapıyoruz. Hamidiye külliyesi tam bir şehir minyatürü. Osmanlı armaları ve kitabeler taşa vurulan mühür gibi. Minarenin altındaki taşa kazınmış ay yıldız mazide kalmış adaletin timsali Osmanlı dönemini yansıtıyor.

Yafa'ya hakim tepenin üzerinde sergilenen Osmanlı topraklarını ve arkadaki Bahriye Camii'nin Akdeniz manzaralı panoramik görüntüsü görülmeye değer. Tel Aviv ve Akdeniz Yafa'dan bir başka güzel gözüküyor.

Yafa Sultan Selim Han'dan (1517) seri Osmanlı idaresinde yüzyıllar geçirmiş. 1750 yılında ilk Yahudi hanı yapılmış. 1820'de Yahudi cemaati örgütlenmeye başlamış ve Avrupalı zengin Yahudiler Yafa'dan portakal bah-

çeleri satın almışlar. 1799'da Napolyon Yafa'ya girmiş. 1630'dan sonra Kavalalı Mehmet Alı Paşa'nın orduları. Yahudilerin Yafa'daki öncüleri 1881'de Haloutzin isimli bir milis gücüyle kendilerini ispat etmeye başlamışlar.

1892 yılında Yafa'dan Kudüs'e bir demiryolu hattı kurulmuş ve Yafa Kudüs'ün iskelesi olmuş. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Cemal Paşa ve Alman Limon Von Sanders Paşa'yla bölgedeki hakimiyetini sürdürmek istemiş ve 28 Mart 1917'de Yahudi cemaatini İngilizlerle İşbirliği yaptığı iddiasıyla sürmüş. 16 Kasım 1917'de İngiliz General Allenby komutasında Yafa'ya girip Osmanlı Hakimiyetine son vermişler. 400 yıllık Osmanlı hakimiyetinin sona erdiği Yafa her bakımdan görülmeye değer.

Yafa Kalesi'ne çıkıyorum. Osmanlı toponun kurulduğu tepeden Tel Aviv ve Akdeniz sahilleri buradan bir başka manzara sunuyor. Filistin bölgesinden özel izinle Yafa'ya gelen birkaç Filistinli Arapla konuşuyorum. Kale içinde yeni evli bir Filistinli çiftle tanışıyoruz. İstanbul'dan geldiğimizi öğrenen çift sevinçli. Nargile içen çiftin hatırlarını sorarken izinleri biten birçok Filistinlinin otobüslerle Yafayı terk etmeye hazırlanırken aklıma bu bölgelerin para ile Yahudilere satıldığı aklıma geliyor.

Yafa; Almanların desteği ile 1871'de ilk İsrail Kolonisinin kurulduğu yer. Yafa Filistin'de Yahudilerin para ile ilk yer satın aldığı bölge. Yafa'nın tarihi geçmişi Türk insanına ders alacak çok şey söylüyor. Yafa'da belgesel çekerken GAP Bölgesinde bugün İsraili şirketler tarafından satın alınan yerler hatırıma geldi ve için sızladı. Yoksa bir gün bizlerin torunları da otobüslerle her akşam Yafa'yı terk etmek zorunda kalan Filistinliler gibi mi olacak? Yafa'dan ayrılıp Tel Aviv'de kaldığım Yahudi isimleri ile adlandırılan "DEYVİD İNTERCONTİNANTEL" otele dönerken içim sızlıyordu.

FİLİSTİN VE SİNA CEPHESİNDEKİ ŞEHİTLİKLERİMİZ

Bugünkü İsrail ve Filistin bölgesini anlayabilmek için geçmişini çok iyi değerlendirmek gerekiyor. Bu bölgelerde geçmişte yaşanan savaşlar tarihi bilinmeli. 400 yıl bölgeyi adaletle idare edip huzur getiren Osmanlı'nın bölgeden çıkartılarak İngiliz mandası olması felaketlerin başlangıcı olmuş. Bu savaşlarda sadece Filistin cephesinde 5200 Mehmetçik şehit olmuş.

İsrail ve Filistin bölgesine gelip de şehitliklerimizi araştırmamak olur mu? Türkiye Büyükelçiliği Askeri ataşelerimizden Filistin ve İsrail bölgesinde 5200 şehidimizin olduğunu öğreniyoruz. Daha önce hazırladığım TV Belgeselinin senaryosunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle birçok cephede İngilizlerle çarpıştı. İngilizlerin amacı sadece Osmanlı'yı yenmek ve yok etmek değil, Kudüs'ü işgal etmek, Mekke ve Medine'ye giden bütün yolları kontrol altına alarak İslam dünyasını etkilemekti. Bunun için İngilizler, Osmanlı'nın himayesinde kalan Irak, Mısır, Filistin, Yemen, Hicaz bölgelerini işgal etmek için seferber oldu. Önce Sina'yı işgal ettiler. Hedefleri Filistin, Suriye, Yemen ve Arabistan yarımadasını da işgal etmekte.

Osmanlı Devletinin himayesinde olan Mısır Eyaleti, İngiliz işgali altındaydı. Mısır ordusunda yaklaşık 18 bin asker doğrudan doğruya İngiliz subayları tarafından kumanda ediliyordu. Süveyş Kanalı uluslararası bir bölge idi. İngilizlerin baskısı ile 5 Ağustos 1914'te Mısır Meclis Başkanı ve Uluslararası Süveyş şirketi, İngiltere'den himayelerini talep ettiler. İngiltere, Mısır'ın Osmanlı Devletine tabi bir hükümet olmasına rağmen merkezi devletin gemi ve meskenlerine el koydu. Osmanlı Devleti savaş ilan edince, İngiltere, Mısır'ın doğrudan doğruya kendi himayesinde olduğunu ve Osmanlı Devleti ile hiçbir münasebetinin kalmadığını duyurdu.

Osmanlı hükümeti, bu cephedeki harekatı yürütmek için 4. Ordu Komutanlığı ve Suriye valiliği görevlerinde bulunan Bahriye Nazırı Cemal Paşa'yı getirdi..3 Şubat 1914 yılı, gece yarısından sonra başlayan Türk taarruzu önceden haber alındığı için çok şiddetli bir karşı taarruz ile geri püskürtüldü. 25. tümenin 5 taburu tamamen şehit oldu.

Süveyş Kanalı'nın mevcut silah ve imkânlarla ele geçirilemeyeceği anlayan Türk birlikleri Gazze'ye geri çekildi. Osmanlı'nın Süveyş Kanalı'na ikinci taarruz denemesi Alman Albay Friedrich Kress ile yardımcısı Binbaşı Franz von Papen tarafından yapıldı. Bu taarruzda ağır zayıat verilmesine rağmen başarıya ulaşmadı. Bazı kaynaklara göre Alman komutanının hatası yüzünden 30. bin askerimiz Sina'da şehit oldu.

İngiliz hükümeti, Mısır işgalinden sonra Kudüs'ün bir an önce ele geçirilmesi için General Murray'ı sıkıştırıyordu. Bunun üzerine İngiliz birlikleri 19 Nisan 1917'de Gazze'ye çok şiddetli topçu ateşle saldırdı. Kara ateşine denizden de

12 harp gemisi destek veriyordu. Üç saatlik bu topçu ateşinin ardından Türk savunma hattını yarmak için İngiliz piyadesi taarruza kalktı. Kum torbalarından iç çamaşırı yapıp giyecek derecede, imkânsızlıklar içinde savaşan Türk kuvvetleri, İngilizlerin cepheyi yarmalarına engel oldu. İngilizlerin başarısızlıkla sonuçlanan bu muharebede 6.444 zayıat verdi. Sonsuz bir azim ve imanla çarpışan Türk birliklerine bu zafer 1969 şehide mal oldu.

İngilizler, bu sefer kandırdıkları Arapların desteğiyle ve daha güçlü bir orduyla sistemli bir biçimde Kudüs'e doğru ilerlemeye başladı. Kahraman Türk askerleri kutsal bildiği bu topraklar uğruna temiz kanlarını akıtmaktan geri kalmadı. Her karışını gücünün sonuna kadar savunduktan sonra çekildi. İngilizler bu cephede 191 bin kişilik orduyla savaşırken Türk birliklerinin sayısı sadece 40 bindir. İngilizler önce Gazze'yi, Akka'yı ve en son Kudüs'ü işgal etti. 11 Aralık 1917'de Kudüs'e giren İngilizler, Yahudiler ve Araplar tarafından coşkuya karşılandı. Ancak birinci dünya harbinde müttefikimiz olan Almanların coşkusu hem üzücü hem düşündürücüydü.

Türk Ordusu Şam'a çekildi. Bu esnada İtalyan ve Fransız kuvvetleri Beyrut'u ele geçirmiş bulunuyordu. Türk savunma hattının yarılmasıyla peş peşe mağlubiyetler alınmaya başlandı. Şam'daki Arap asiler Osmanlı garnizonuna karşı ayaklandı. Arap-İngiliz işbirliği neticesinde Türk birlikleri Şam'ı da boşaltmak zorunda kaldı. Ardından Halep, Humus, Trablus ve İskenderun işgalcilerin eline geçti.

Birinci Dünya Savaşında Filistin bölgesinin her köşesi Türk kanıyla sulandı. Irak ve Filistin bölgelerinde binlerce Mehmetçğimiz şehit oldu ve Anadolu'ya dönemedi. Fakat bugün bu topraklarda Türklere ait bir anıt bile bulunmuyor. Filistin'de Gazze'de, Şeria vadisinde, Şam'da ve Beyrut'ta savaştan hemen sonra Türk askerleri için şehitlikler yapılmış. Bugün bu şehitliklere rastlayamıyoruz. Kudüs civarında 21 Kasım 1917 günü başlayan savaşta 19. ve 53. tümenlerimiz, şehit askerlerimiz için bu bölgenin çeşitli yerlerinde küçük şehitlikler kurduğunu biliyoruz. Ama maalesef Filistin ve Kudüs'te binlerce şehit vermemize rağmen onlara ait hiçbir şehitlik yok.

Filistin'in her köşesi Türk kanıyla sulandığı halde bugün bu topraklar üzerinde müttefikimiz Almanya ve Avusturyalıların düzenli yapılmış anıt ve mezarlıkları bulunduğu halde Türklere ait bir şehitlik bulunmamaktadır. Filistin ve Kudüs bölgesinde yaptığımız araştırmada 1914 yılında ilk uzun menzilli uçan Türk pilotları Fethi ve Naci beylerin uçaklarının düştüğü Golan tepeleri eteğindeki uçağın düştüğü yerde yapılan anıtı ziyaret edip belgesel çektik

Birinci Dünya Harbinde İsrail ve Filistin bölgesinde şehit olan binlerce şehit Mehmetçğin anısına yapılan şehitlikler..

Kudüs Zeytindağı Türk Şehitliği

Zeytindağı, Kudüs'te Cemal Paşa komutasındaki Osmanlı Ordusu karargâh merkezinin kurulduğu yer. 2550 şehidimiz anısına yapılan şehitlikte, sadece üç şehit mezarı bulunmaktadır. Ayrıca, 1'inci Dünya Harbi esnasında Filistin Cephesi'nde ölen bir kısım isimleri bilinmeyen şehitlerimizin kemikleri de toplanarak kabirleri şimdilik yerine nakledilmiştir. Şehitlik Türkiye'nin Tel Aviv askeri ataşeliği tarafından korunmaktadır.

RAMLE TÜRK ŞEHİTLİĞİ

1. Dünya Harbi'nde Kudüs civarında şehit düşen askerlerimize aittir. Kayıtlardan edinilen bilgilere göre İsrail topraklarında 3. ve 6. Kolordularımızı Kudüs civarında yapılan muharebelere katılmış ve yaklaşık 3000 şehit vermiştir.

GAZZE TÜRK ŞEHİTLİĞİ

Şehitlik 1. Dünya Harbi'nde Gazze cephesinde şehit olan askerlerimize ait olup, mezarlık 1. Dünya Savaşı'nda ölenlerin de mezarı mevcuttur. 184 şehidimizin anısını yaşatmak için yapılan şehitlik Tel Aviv askeri ataşeliği tarafından korunmaktadır.

HİNT HARP MEZARLIĞI

1. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybetmiş olan Hint ve Türk askerleri için yaptırılmıştır. Orijinal plakada çok büyük olarak inşa edilen ve mezar yerleri belli olan mezarlığın 1948 ve 1967 savaşları esnasında ve sonrasında birçok bölümü kaybolmuş ve planda belirtilen mezar yerleri bugün yerleşim yerlerinin altında kalmıştır. Ancak çok küçük bir bölümü muhafaza edilebilmiştir. Kudüs-Talpi'a'da olan şehitlik 290 Mehmetçiğin anısına yapılmıştır.

GÜNÜMÜZDEKİ GELİŐMELER

BEÏT HANOUN 1 MAYIS 2023

BEÏT HANOUN 21 EKİM 2023

